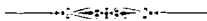

JURIDISK FORENINGSS AARBOG

FOR

VINTEREN 1910—1911

TRYKT SOM MANUSKRIFT TIL BRUG FOR
FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

1911

Den aarlige Generalforsamling

afholdtes Mandag den 26. September Kl. 8 i Frk.ne Nimbs Restaurant, Tivoligaden.

Overretssagfører Bentzen valgtes til Dirigent.

Revisoren, Overretssagfører Bentzen, genvalgtes. Overretssagfører David aflagde Beretning om det forløbne Aar. Medlemsantallet var i April Maaned naaet op til 362. — Der havde i Aarets Løb været afholdt 6 Møder, paa hvilke der havde været holdt de i den udgivne Aarbog refererede Foredrag.

Regnskabet balancerede med 4.875 Kr. 29 Øre. Regnskabet begyndte med en Beholdning paa 1.950 Kr. 99 Øre og endte med 1.846 Kr. 86 Øre. Tilbagegangen skyldtes, at Foreningens Mødeaftener under de nye Forhold var dyrere end tidligere.

Der gaves derefter enstemmigt Decharge for Foreningens Regnskab, der var revideret af Foreningens Revisor, Overretssagfører Bentzen.

Overretssagfører David gav derefter Meddelelse om, at Kontorchef Gram, der havde været Foreningens Kasserer lige siden dens Stiftelse, nu ønskede at nedlægge sit Hverv. Overretssagfører David fremhævede det store Arbejde og den usvækkede Interesse, Kontorchef Gram stadig havde ladet Foreningen blive til Del og bragte paa Foreningens Vegne Kontorchefen en Tak for de mange Aar, han havde virket for Foreningen.

Den afgaaende Bestyrelse genvalgtes derefter, idet det overlodes Bestyrelsen at bestemme, hvorvidt den vilde supplere sig med et nyt Medlem i Stedet for Kontorchef Gram.

Moderne er refererede af Overretssagfører Aage Faurschou.

LOVGIVNING OM FRIVILLIGE AUKTIONER.

(Foredrag af Overretssagfører Axel Bang, den 31. Oktober 1910.)

I Aaret 1896 nedsatte Sagførerforeningens Hovedbestyrelse et Udvalg for at overveje en forandret Ordning af frivillige Auktioner og udarbejde et Forslag til Lov om disse eller dog fremsætte Principerne for et saadant Lovforslag, og for dette Udvalg havde jeg den Ære at være Formand. Som Resultat af Udvalgets Arbejde indsendtes i Januar Maaned 1909 til Justitsministeriet nogle „Bemærkninger vedrørende frivillige Auktioner“. Kort forinden havde de samvirkende Byerhvervsorganisationer til Regering og Rigsdag indsendt forskellige Andragender om Ændringer i de gældende Regler om frivillige Auktioner. I Maj Maaned i Aar overdrog Justitsministeriet et Udvalg at forberede et Forslag til Lov om offentlige Auktioner, der ikke er Tvangsauktioner ud fra det Princip, at disse ved Procesreformens Ikrafttræden ville være at udskille fra Retsplejen og foretage af særlig autoriserede Privatpersoner og iøvrigt paa Grundlag af det af den ved kgl. Rescript af $^{11/5}$ 1892 nedsatte Proceskommission udarbejdede Lovforslag, dog med Bibeholdelse i det væsentlige af den nuværende Indtægt for Statskassen. Dette Udvalg, der bestod af Fuldmægtig i Justitsministeriet, Trolle, Kontorchef i Skattedepartementet, Klitgaard, og mig, udarbejdede derefter et Lovudkast, som er indsendt til Justitsministeriet; men til hvilket Ministeriet endnu ikke har taget Stilling. Det er dette Lovforslag, som jeg i Aften skal gøre til Genstand for Omtale for d'Herrer.

En særlig Anledning til netop for Tiden at beskæftige sig med de frivillige Auktioner er, at Loven om Rettens Pleje ingen

Regler indeholder om disse. I Lovens Kap. 48 ff opstilles Regler om Tvangsauktioner paa Basis af Udlæg og Forauktionering af haandfaaet Pant, i Kap. 53 om Auktioner paa Grundlag af Udpantning, i Kap. 59 om Tvangsauktioner i Arv- og Gældsfragaelsesboer og Konkursboer. I Loven findes der altsaa ingen Regler om frivillige Auktioner i egentlig Forstand eller om de saakaldte „nødvendige Auktioner“, 3: de Salg, som Lovgivningen paabyder skal ske ved Auktion.

Undersøgelsen er da rettet paa, hvilke Regler der bør gælde for disse Auktioner, hvem der bør forestaa dem og Fremgangsmaaden ved dem.

Man kunde nu først spørge, om det rigtigste ikke vilde være helt at give disse Auktioner fri. Indenfor det nedsatte Udvalg var Majoriteten imidlertid af den Mening, forøvrigt i Overensstemmelse med den fornævnte Proceskommission, at f. s. v. man, som Ministeriet forlangte, skulde bibeholde Statskassens Indtægt ved Auktionerne, var dette ugørlig. Heri var jeg personlig ikke enig med mine to Kolleger. Erkender man, hvad der er Udgangspunktet, at den frivillige Auktion ikke er nogen judicial Akt, — forekommer det mig, at man ikke af de fremhævede fiskale Hensyn er nødt til at kræve Autorisation til deres Afholdelse. Der findes jo i Lovgivningen mangfoldige Tilfælde, hvor det overlades de Private paa Tro og Love at opgive det Afgiftsbeløb, som Staten kræver, f. Ex. Stempel- og Skatteopgivelser, Arveafgiftsopgivelser m. m. Afgiftens rette Beregning søges her gennemført ved Bødepaalæg, og noget tilsvarende kunde derfor sikkert ogsaa indføres for Auktionsafgiftens Vedkommende. For vedblivende at forlange Autorisation til Afholdelse af de frivillige Auktioner taler derimod Hensynet til Overholdelse af Næringslovgivningens Regler om Auktionssalg og Ønsket om at hindre eller i hvert Fald modvirke forskellige Misbrug, der let gaar i Svang ved disse Auktioner. Hvorledes kan man da ordne Forholdene paa en naturlig Maaade, saaledes at man paa den ene Side betryggende søger at sikre mod Misligheder ved Salget (Overtrædelse af Næringsloven og daarlig Behandling af Publikum) og paa den anden Side søger at give Borgerne størst mulig Frihed til at realisere ved Auktion, gennem hvem Rekvirenten selv ønsker, saaledes at der aabnes ham Adgang til her, som ellers ved Salg, at bestemme, ikke

alene, hvad han vil sælge, men ogsaa, hvorledes han vil sælge, hvilket Sted, hvilken Tid, efter hvilke Bekendtgørelser (Reklamer), og med hvilken Medhjælp.

Den, der forestaar Auktionen — Auktionsbestyreren, som Lovforslaget kalder ham — bør først og fremmest have en offentlig Autorisation, der udruster ham med en vis Myndighed; i visse Retninger en større Myndighed end nu, hvor det jo af Domstolene er antaget, at det ikke paahviler Auktionsforvalteren ex officio at paase, at en begært frivillig Auktion ikke strider mod Næringslovgivningen. Han skal dernæst kun have Lov til at have det offentlige Samfunds Interesser for Øje. Heraf følger, at han ikke blot maa være udelukket fra selv eller ved andre at købe eller byde paa Auktioner eller afholde Auktioner over sine egne eller sine nærpaarørendes Ejendele, men at han ogsaa maa være udelukket fra at være Auktionsholder eller Inkassator ved Auktioner ogsaa for andre Bestyrere.

Han maa være afskaaret fra enhver privat Virksomhed vedrørende Auktioner, der vil kunne have Indflydelse paa den Upartiskhed, hvormed han skal røgte sit offentlige Hverv. Det er en Selvfølge, at Manden skal være fuldmyndig, vederhæftig og af uplettet Hæderlighed; han skal fremdeles føre autoriserede Bøger og stille Sikkerhed for sine Oppebørsler og sit øvrige Ansvar. Da han ikke selv skal løbe nogen Risico, maa han paa den anden Side have Ret til at nægte at medvirke ved en Auktion, med mindre fornøden Sikkerhed stilles ham for Afgifterne og de øvrige Udgifter. Indsigelser mod Auktionens Fremme kan nedlægges som Forbud til Protokollen uden Fogdens Medvirkning; men kun naar Sikkerhed stilles Auktionsbestyreren for Følgerne, kan Forbudet bevirke, at Auktionen standses. Hvad Antallet af Auktionsbestyrere angaar, bør der dels tages Hensyn til Publikums Bekvemmelighed, dels til, at Stillingen bør varetages af en habil Mand, der skal have en passende Indtægt ved Bestillingen, hvorfor det næppe vil være rigtigt at beskikke en Bestyrer i hver Retskreds. Der vil saaledes formentlig være Brug for flere i København, mens der ude omkring i Landet ikke vil være Trang til en i hver Retskreds. Selvfølgelig bør Bestyreren have Adgang til at faa en Fuldmægtig autoriseret, ligesom der maa kunne gives Tilladelse til, at han i enkelte

Tilfælde, naar baade han og hans Fuldmægtig er forhindrede, benytter anden dertil egnet Medhjælp.

Hvervet vil selvfølgelig ikke kunne afgive tilstrækkeligt økonomisk Udbytte til, at det kan udgøre de Paagældendes eneste, eller blot væsentligste Levebrød, og Opgaven vil derfor være at finde Mænd, der i Forvejen driver anden Virksomhed, og som kan antages at være villige til at overtage Hvervet. Der kan nu næppe være Tvivl om, at kvalificerede Folk let kan findes; Udvalget har særlig tænkt sig disse tagne fra Sagførenes Kreds; der kan næppe være Tvivl om, at disse vil være tilbøjelige til at overtage Hvervet, der baade afgiver et Stempel for at nyde offentlig Tillid og giver en paa mange Steder vel ikke stor, men paa den anden Side fast Biindtægt. Justitsministeriet kan baade være den beskikkende Myndighed og den, der igen kan afskedige Paagældende.

Jeg skal herefter gaa over til at undersøge Spørgsmaalet om, hvorledes Lovgiveren efter Udvalgets Mening bør stille sig overfor Spørgsmaalet om Fremgangsmaaden ved de frivillige Auktioner.

Princippet bør her — som foran anført — være det, at Indblanding fra Statens Side ikke bør strække sig videre end strængt fornødent. Som Følge heraf bør Rekvirenten have fuld Frihed til at bestemme, hvorledes Auktionen skal bekendtgøres, naar og hvor den skal afholdes, samt paa hvilke Vilkaar, fremdeles hvorledes Tingene skal være til Eftersyn, hvorledes Opraabene og Ansporingen til Publikum skal foregaa, ligesom ogsaa, naar Hammeren skal falde, ja, Rekvirenten skal endog have Lov til „selv at svinge“ denne; endelig skal han have Lov til at bestemme, hvem der skal udføre Inkassationer, og for hvilken Betaling.

For at holde en vis Orden og modvirke Misbrug er dog nogen Indskrænkning i disse Rettigheder nødvendig.

Med Hensyn til Ordenens Opretholdelse maa det være Auktionsbestyreren, der leder Auktionen, og Rekvirenten maa rette sig efter hans Paabud; der maa sættes et Slutningsklokkeslet, ligesom Auktioner ikke maa kunne forlanges afholdt paa Folketkirkens Helligdage. Politiets Assistance maa kunne forlanges, naar det anses fornødent, derom vil der dog kun sjældent blive Tale. Over selve Auktionen maa der dernæst føres en Protokol.

For at hindre Misbrug maa der forlanges skriftlig Rekvisition, indeholdende Opgivelse af Ejerens og Rekvirentens Navn og Livsstilling, samt om deres Berettigelse til at lade Auktionen afholde. Bekendtgørelsen maa kun indeholde Ejerens Navn, saafremt Auktionen alene omfatter Genstande, der tilhøre den eller de opgivne Ejere. Genstandene maa ikke udgives for at tilhøre andre end den virkelige Ejer. Selv om ingen Ejer nævnes, skal det af Bekendtgørelse og Vilkaar tydeligt fremgaa, hvorvidt Genstandene tilhøre samme Ejer eller ej.

Trykte Kalaloger paabydes ikke, men Rekvirenten skal senest 24 Timer før Auktionen hos Bestyreren aflevere en Liste i 2 Exemplarer over de Genstande, han ønsker solgte.

Under selve Auktionen skal der sørges for, at Publikum kan vide Besked: Vilkaarene maa oplæses, de Genstande, der sælges, maa være tilstede, ialtfald i Prøve, og skal sælges i den forud bestemte Rækkefølge, medmindre Auktionsbestyreren tillader Afvigelser, og kun de paa Fortegnelsen opførte Genstande maa sælges.

Spørgsmaalet om, hvorvidt Ejeren selv eller ved andre maa byde paa Auktionen, ansaa Udvalget for delvis at ligge udenfor sin Opgave, og at være for kompliceret og mangeartet til at kunne finde sin Løsning i en enkelt Lovregel, ligesom det ikke viste sig mulligt for Udvalgets Medlemmer at samles i en fælles Indstilling herom.

Med Hensyn til Afgiften til Statskassen og Honorarer til Auktionsbestyreren skal jeg slutelig gøre nogle Bemærkninger.

De nuværende Afgifter kritiseres jo stærkt som urimelig tunge og uretfærdige, idet de ganske vilkaarligt er lagte paa den Omsætning, der tilfældigvis foregaar i Auktionsform; de er dernæst saa overordentlig komplicerede at anvende, og de giver Anledning til stødende Omgaaelser. Da det nu, under de forhaandenværende økonomiske Forhold maa anses for haabløst at ville søge Afgifterne nedsatte, har Udvalgets Opgave været at simplificere og klargøre Reglerne med Hensyn til Afgifternes Beregning. Fra dette Synspunkt har Udvalget da foreslaet 4 Skalaer.

1 % for faste Ejendomme, naar Bortsalg finder Sted.

2 % af Forpagtnings- og deslige Rettigheder, samt Aktier, Obligationer og andre Gældsfordringer. Samme Afgift af

Heste og Kreaturer, Haveprodukter og Skoveffekter, derunder Sæd paa Marken og Træer paa Roden.

$\frac{1}{4}$ % af Handelsvarer i Partier. Auktionsholdere, der er i Besiddelse af Næringsadkomst, kunne dog ikke nyde godt af denne Nedsættelse.

Udvalget har ikke ment uden udtrykkelig Bemyndigelse at kunne foreslaa nogen hel eller delvis Op-hævelse af dette Princip for Gebyrberegning; men har dog henledet Justitsministeriets Opmærksomhed paa, om der er Grund til at bibeholde den extraordinært lempe-lige Gebyrregel for Auktion over Handelsvarer m. m.

4 % af Auktioner over alle andre Genstande.

Afgifterne nedsættes, naar Bortsalg ikke finder Sted, idet der dog her sondres mellem de Tilfælde, hvor Bud er sket og hvor Opraabet har været forgæves. Ved Salg paa Approbation — en Form, hvor Misbrug har fundet Sted — foreslaas Afgifter fastsat som ved endeligt Salg. Alle hidtil gældende Afgiftsnedsættelser — paa en enkelt Undtagelse nær — foreslaas at skulle bortfalde.

Auktionsbestyrerens Honorar beregnes procentvis i Forhold til Afgifterne. Der foreslaas et Beløb svarende til $\frac{1}{5}$ af disse Afgifter, dog i de Tilfælde, hvor Afgiften kun er $\frac{1}{4}$ %, et Beløb svarende til Halvdelen af Afgiften og altid mindst 10 Kr. for hver Auktion. Desuden har han Krav paa Godtgørelse for Udgifter og Befordring.

Udkastet tænker Forskrifterne overholdte ved Bødeansvar fra 4 Kr. til 1000.

Sluttelig skal det bemærkes, at der ingen Grund findes til at lade den foreslaaede Lov komme til Anvendelse, være sig paa de Auktioner, ved hvilke Embeds- eller Bestillingsmænd bortsælge Stadens Ejendele, eller paa de Auktioner, der ifølge den gældende Lovgivning har kunnet foretages uden Auktionsrettens Medvirkning.

Fuldmægtig i Lejre Herred, cand. juris H. H. Hvass.

Naar jeg har tilladt mig at tage Ordet, er det ikke, fordi jeg mener i juridisk Lærdom eller i fint juridisk Judicium at kunne

staa Maal med saa anerkendt dygtige Jurister som d'Hrr. Con-
cipister af det foreliggende Forslag, men det er alene, fordi jeg
i ca. 17 Aar har drevet Auktionsincassation som min Nærings-
vej, og fordi Forslaget altsaa direkte berører mine økonomiske
Interesser.

Jeg skal da strax bemærke, at jeg finder, at Forslaget ram-
mer den Næringsvej, som vi Restbetjentfuldmægtige have havt
ved Auktionsincassation, saa føleligt, at vi ikke kunne bære det.
Vi Fuldmægtige udenfor København have nemlig i de fleste
Tilfælde Incassationen ved de frivillige Løsøreauktioner. Jeg
har den Ære at være Formand for vor faglige Organisation,
men da vi ikke have havt Lejlighed til at drøfte Forslaget, saa
maa jeg en passant bemærke, at mine Udtalelser her staa for
egen Regning. Naar vi ere søgte som Incassatorer, saa troer
jeg, at den væsentligste Grund hertil maa søges i den Om-
stændighed, at vi som Repræsentanter for Auktionsforvalteren
have Opraabet i vor Haand.

Thi Opraabet er nemlig det fundamentale ved al Auktion.
Af det afhænger Auktionens Resultat i enhver Henseende, saa-
vel hvad Udbyttet for Sælgeren angaar, som hvad Ledelsen og
Anbringelsen af Salgsgegenstandene paa de forskellige Hænder
angaar. Naar Opraabet tages fra os og henlægges til Auk-
tionsbestyreren eller hans Incassator, vil det auktionssøgende
Publicum søge til den Mand, der giver sig af med Auktions-
incassation, og som — om jeg saa maa sige — har Ordet i
sin Magt, NB. hvis Publicum er frit stillet i saa Henseende.
Men da Publicum sjældent er det, vil den Sagfører, som har
Sælgeren til Klient, ogsaa kunne faa hans Aukton. Og vi ville
alene kunne vente at faa Incassation for de Personer, vi i For-
vejen have til Klienter. En Nybegynder som Herredsfuldmægtig
vil altsaa ikke forefinde et Auktionsklientel, men maa først
skaffe sig det.

Nu er der den Omstændighed, at mange af de solide og
velrenommerede Sagførerforretninger ikke skjøtte om at drive
Auktionsincassation. Derfor henviser de ældre Sagførere stedse
Auktionsincassationerne til Fuldmægtigene, og det er som be-
kendt ikke, fordi de elsker os og under os Forretning. Det
bliver herefter de unge Sagførere paa Stedet, mulig ogsaa de
afgaaede Herredsfuldmægtige, som nedsætter sig som Sagførere

paa Stedet, der ville paatage sig Auktionsincassation. Vi ældre Fuldmægtige ville vel nok i vor Tid kunne holde sammen paa en Auktionsforretning. Men naar vi engang gaar af, navnlig naar vi ville nedsætte os som Sagførere paa Stedet uden at have samlet Klientel, der kan give os en Forretning, vi kunne leve af uden at behøve at tage Auktionsincassation til Hjælp, saa vil det være ovre for vore Efterfølgere.

Naar man tager Opraabet fra os og deler det ud til Sagførerne, saa er Grundlaget for vor Existens i den Grad angrebet, at det vil blive vanskeligt for os at skaffe os en saadan Indtægt fra den private Praxis, som vi er henviste til alene at leve af, at vi kunne leve paa den Fod, som vor Stilling nu en Gang kræver.

Jeg har anmodet mine Kolleger om at meddele mig, hvor stor en Del af deres Indtægter, Auktionsincassationerne udgør ved hvert Kontor i Forhold til den Indtægt, der tilflydes dem andetstedsfra. Jeg har modtaget en Mængde Besvarelser. Men desværre modtog jeg først Meddelelse om Lovforslaget og dets Behandling her i Aften saa sent, at jeg ikke har kunnet bearbejde det indkomne Materiale. Imidlertid synes Besvarelserne at pege hen paa, at Auktionerne Landet over saa godt som alle Steder giver os Fuldmægtige mindst Halvdelen af vore Indtægter. Mange Steder gaar det meget højere op, helt op til $\frac{5}{6}$ Dele af hele Indtægten. Saaledes er det f. Ex. ved Lejre Herreds Kontor, hvor jeg er ansat. Ja, det naaer endog op til at yde hele Indtægten.

Alt dette, mener jeg, bevirker, at Forslagets Gennemførelse resulterer i, at vore Indtægter efterhaanden ville falde bort for en meget væsentlig Del, og naar det er Tilfældet, saa maa der gives os noget andet i Stedet. Og saa staar vi ved det Punkt, at denne Lovs Gennemførelse nødvendig maa medføre Gennemførelsen af en Lønningslov for os Fuldmægtige.

Thi Staten kan ikke forlange, at vi skulle gøre dens Arbejde uden nævneværdig Løn, blot mod at faa Lov til at tage vor Indtægt ved privat Erhverv, naar den samtidig sørger for, at de Indtægtskilder, der hidtil har været vore, nu flyder i andre Lommer.

Jeg har dernæst en anden Indvending at gøre mod Lovforslaget, og det er, at det vil blive for dyrt for det købende

og det sælgende Publicum. Skatten til Statskassen maa vedblive at være den samme som før. Men desuden elableres der en Række mindre Udgifter for Sælgerne. Der er først og fremmest Afgiften til Auktionsbestyreren. Dernæst er der Befordring til ham og Godtgørelse for havte Udgifter. Da han nu formodentlig som Leder bliver en ret fremstaaende Person, maa han vel ogsaa have en Skriver med, der ogsaa skal betales. Naar Auktionsbestyreren har Opraabet, kan han ikke godt samtidig skrive. Dette kender jeg af personlig Erfaring. Dernæst er der nye Udgifter til Affattelse af Katalog o. lign., som man ikke har kendt før de fleste Steder, og mulig til Polititsyn, der hidtil har været ganske overflødig, naar Herredsfuldmægtigen tillige repræsenterede Politimagten. Alt dette vil betyde grumme mange Procenter af en Auktion paa under 1000 Kr., og dem er der mange af, ganske sikkert mange flere, end d'Hrr. troer. Naar i Byerne en Auktion er averteret, saa plejer der at melde sig en Mængde Sælgere af mindre Genstande. Man kan paa en saadan Auktion sælge for 1000 Kr. for 30—40 Sælgere. Det har jeg ofte gjort. Andre Steder gaar det helt op til 60—70 Sælgere. Men kommer der nu en Mand for sent med sin Anmeldelse om Appendix, saa risikerer man at faa Lov til at opmagasinere det til næste Auktion. Det er atter en Udgift til Pladsleje.

Nu for Tiden er Incassationssalæret de fleste Steder antageligt 8 %, og det er næppe for meget for den betydelige Risiko, der løbes i vore Tider. Hertil kommer Bekendtgørelsesomkostningerne. Sælgeren kan i Reglen ikke paaregne større Afregning end 94—97 %. Hertil kommer hans Rentetab i Kreditten, jævnligt et halvt Aar. I Virkeligheden betaler altsaa Køberen Tingene mindst 15 % over Værdien, naar Sælgeren skal have denne fuldt betalt. Auktionsomkostningerne kan ikke vel bære højere Udgifter. Men gaar Auktionsincassationen ud paa forskellige Hænder, vil der blive etableret en Concurrence, hvor Incassatorerne ville vove sig længere ud med Kreditgivningen til usolide Debitorer. Vil man pine Opraabet ud til sidste Øre, maa man i Reglen finde sig i, at det bliver en meget usolid Køber, man faar. Og saadant Udbud vil forhøje Risicoen, og jo højere Risiko, jo højere Salær. Og saa er vi inde paa en endnu farligere Forhøjelse af Omkostningerne.

Dernæst maa jeg gøre opmærksom paa, at naar Lovforslagets Motiver siger, at Statskassens Indtægter af Auktionsvæsenet ikke maa bringes ned, saa opnaar det fremsatte Lovforslag næppe denne Hensigt. Der findes som Bilag nogle Udregninger, der skulle vise, at Gebysatserne resultere i det samme som før. Der maa jeg nu først gøre opmærksom paa Satserne for Auktioner paa 50,000 Kr. Det er nemlig — jeg kunde fristes til at sige — fysisk umuligt at sælge for 50,000 Kr. ved en enkelt Auktion. Under alle Omstændigheder vil Tilfældet være saa sjældent, at det ikke kan komme til at spille nogen Rolle i Indtægt. Nej, Auktionernes Størrelse ligger mest i Omegnen af 1000—3000 Kr. Det er beskednere Tal. Jeg har adskillige Meddelelser fra Kolleger, hvoraf jeg kan give Dem Oplysning om Auktionernes Størrelse:

Af 157 østjydske Auktioner var de 147 paa under 3000 Kr., af 41 vestjydske var de 36 paa under 8000 Kr., og af 57 bornholmske var de 47 paa under 3000 Kr.

Dernæst har jeg selv, saavidt muligt, omregnet Sportuleringen for 1909 for Lejre Herred efter den nye Lov. Dette har jeg ikke kunnet gøre ganske nøjagtigt, det vilde være et meget stort Arbejde; men den omtrentlige Beregning udviser, at Statskassen istedetfor nu af et Salg paa 135,000 Kr. at faa en Indtægt af c. 5200 Kr. efter Lovforslaget vilde faa c. 3200 Kr., og denne Nedgang fordeler sig ikke alene paa Skovauktioner, der hos os udgør Broderparten, men ogsaa paa de almindelige Løsøreauktioner paa Landet. Andre Steder fra viser det samme sig, saavidt jeg ved Stikprøven har kunnet konstatere.

Kun en enkelt Købstad melder om Forhøjelse fra c. 2400 Kr. til c. 3000 Kr.

Skal altsaa Statskassen have den samme Indtægt som før, maa Gebysatserne sættes op.

Dernæst er der et andet Moment, som vil være af ganske afgørende Betydning for Statskassens Indtægter, og det er, at hvis Omkostningerne ved Auktioner drives saaledes i Vejret, at de blive for høje, saa vil man komme dertil, at man vil søge andre Veje for Omsætningen, der kunne være Surrogater for Auktionsomsætningen, og som ere saaledes indrettede, at de ikke rammes af Auktionsskattelovgivningen. Jeg tænker her paa saadanne Forretninger som „Salg paa Auktionsvilkaar“.

Der averteres f. Ex., at man møder den eller den Dag der og der for at bortsælge Kreaturer eller lign. paa Auktionsvilkaar. Sælger og Incassator gaaer saa omkring mellem det mødte Publikum og handler mod dem, og om Handelen oprettes der saa et exigibelt Forlig, hvortil Blanketten medføres. Denne Omsætningsmaade flourerer i stort Omfang paa Sjælland og paa de sydlige Øer. Til Jylland er den knap naaet endnu. En anden Maade er, at man holder Auktionen indenfor Forretningsrammer. Dette gælder navnlig Salg af Kreaturer. Dette flourerer i Aarhus Amt og tildels i Ringkøbing Amt og paa Bornholm. Jeg har en Meddelelse fra en Kollega, der udviser, at Auktionssalget i Løbet af et Par Aar er gaaet ned fra c. 110,000 Kr. til c. 60,000 Kr., medens samtidig Salget ved Auktion i Landboforeningen siges at være steget til henimod en halv Million Kroner. Incassator er en stedlig Bank.

Dernæst vilde jeg gerne dvæle ved Spørgsmaalet om, hvem der skal være Auktionsbestyrere. Lovforslaget omtaler Mæglere og Sagførere. Vi Herredsfuldmægtige omtales ikke, og det er ganske naturligt af den Grund, at man ikke ønsker os til at overtage Hvervet. Nu er der først Mæglerne. Hvor mange Mæglere tror d'Hrr. egentlig, at der er udenfor København. Jeg har gennemgaaet Statshaandbogen for 1908. Den udviser, at Jyllands 29 Købstæder har ialt 7 Mæglere. Jeg har den Fornøjelse at kende Mæglerne i et Par af disse Byer, og jeg troer nok, at de vilde blive meget forfærdede, hvis de fik at vide, at man havde tiltænkt dem mulig at være Auktionsbestyrere.

Saa er der Sagførerne. Det omtales i Motiverne, at Bestyrelsen vil have bestemt Udsigt til en vel paa mange Steder temmelig ringe, men paa den anden Side ret fast Biindtægt. Jeg troer ikke, at Sagførerne ville skøtte om at paatage sig dette Hverv. Efter den Opgørelse, jeg har foretaget ved Lejre Herred for 1909, er der solgt for c. 62,000 Kr. ved selve Løsøreauktionerne, og for c. 73,000 Kr. ved Skovauktioner. Dette er noget nær Gennemsnittet for en længere Række Aar. Beregnet efter dette Lovforslag vilde Gebyret til Statskassen blive c. 3200 Kr., og Auktionsbestyrerens Indtægt vilde blive c. 900 Kr., idet han paa de mindre Auktioner faaer 10 Kr., altsaa mere end de 20 %. For denne Betaling skulde han spendere 72 Arbejdsdage. Hertil kommer, at Skovejerne sikkert strax vilde møde

frem med Krav om at faa deres Skovridere eller Godsforvaltere beskikkede som Auktionsbestyrere, et Krav, som i denne Forbindelse synes ret rimeligt. Faldt Skovauktionerne bort, vilde Auktionsbestyreren for 32 Dages Arbejde paa Auktioner — i al Slags Vejr — kunne have den svimlende Indtægt af c. 450 Kr. Endelig skal han give Afkald paa al Auktionsincassationsvirk-somhed. Kunde han blot faa Incassationen ved en eller et Par Auktioner, hvor der kunde sælges for 4—5000 Kr., havde han samme Indtægt ved 1 eller et Par Dages Ude-Arbejde. Resten kunde han besørges hjemme.

Der kunde maaske være Tale om det, naar 2 Sagførere, hvad der jo er meget almindeligt, ere i Compagni. Den ene kunde være Auktionsbestyrer, og saa faa en større Part af den øvrige Forretning, medens den anden var Auktionsincassator, og saa levede deraf. Eller en Sagførerfuldmægtig Auktionsbestyrer og hans Principal Auktionsincassator. Men herom var der maa-ske Anledning til at træffe nærmere Bestemmelser i Lov-udkastets § 4.

Naar man overhovedet vil have Landet administreret, og naar man vil have Statskassens Indtægter kontrollerede, saa synes den eneste rette Vej at være, at man lader dette gøre gennem den allerede eksisterende Administration. Renest vilde jo Forholdet blive, hvis man gik til en Adskillelse af Domsmagt og Administration. Men dette synes man jo efter Alt at dømme ikke at være tilbøjelig til nu.

I Praxis har jo Auktionerne gennem umindelige Tider været administrerede af Retsbetjentenes under ret slærk Kontrol værende Fuldmægtige. Og det handlende Publicum synes at have været meget vel tilfredse med denne Ordning. Og er den fyldestgørende, saa synes der kun at være Grund til at fravige den, naar den nye Ordning kunde byde paa noget absolut bedre. Men det synes den foreslaaede Ordning ikke at gøre.

Man har altid forekastet os Fuldmægtige, at vi havde en Sammenblanding af Embedsvirksomhed og privat Forretning. Og jeg tager vel næppe Fejl, naar jeg mener, at dette har været en af de medvirkende Grunde til, at man nu har søgt en ny Ordning. Men at rette den gamle Ordning, at Embedsmanden er for meget Privatmand, derved, at en Privatmand

faa Embedsmyndighed, det synes mig at være at falde fra Scylla i Charybdis

Og navnlig synes jeg, det er i højeste Grad urigtigt at lægge denne Myndighed i Hænderne paa en Sagfører, naar det netop er Fuldmægtigenes Sagførervirksomhed der gør, at man ikke tør betro ham disse Forretninger.

Hvad angaaer Overtrædelse af Næringslovgivningens Regler, da er der nu Landet over en Organisation af Handelsforeninger og Haandværkerforeninger, der passer paa som Smede, og de skulle nok passe paa Overtrædelserne, uden at man behøver at ansætte en ny Embedsmand til at hjælpe ham dermed.

Alt i Alt mener jeg altsaa, at Indvendingerne mod Lovforslaget kunne sammensættes i følgende Punkter:

- 1) Det berøver os Fuldmægtige vor Indtægt, eller lægger saadanne Hindringer i Vejen for den, at Loven maa følges af en Fuldmægtiglønningslov.
- 2) Det bliver for dyrt for Køber og Sælger.
- 3) Det medfører en Mindreindtægt for Statskassen.
- 4) Det vil bringe Nedgang i Auktionernes Antal ved at fremelske Surrogaterne for disse.
- 5) Det vil skabe Ben til Uddeling.
- 6) Man vil vanskelig kunne faa ordenlige Auktionsbestyrere.

Borgmester Hammerich. Det er rigtigt, at det er en betydelig Del af Fuldmægtigenes Indtægter, der hidrører fra Auktionerne. Retsbetjentenes Stilling bliver vanskelig, hvis Auktionerne tages fra Fuldmægtigene, fordi de da ikke let vil kunne faa kvalificerede Folk til Fuldmægtigpladserne. Lovforslaget bør kun gennemføres sammen med en Lov om Retsbetjentfuldmægtigenes Lønning.

Herredsfuldmægtig Bentzen, Hjørring, ytrede principielle Betæneligheder ved, at Lovforslaget umuliggjorde at afholde Tvangssalg og frivillige Auktioner under eet. Overholdelsen af Næringslovgivningen fremmes ikke ved Lovforslagets Kontrol. Forslaget vilde, hvis det blev gennemført, praktisk talt fuldstændig underminere Retsbetjentfuldmægtigenes Stilling.

Overretssagfører Wienstedt fremdrog forskellige Exempler paa Misligheder ved Auktionssalg, som var forefaldne i hans Praxis; Taleren mente ikke, at Sagførerne vilde overtage Stillingen som Auktionsbestyrere.

Indlederen replicerede kort til de forskellige Talere og paaviste, navnlig overfor Fuldmægtig Hvass, at han allerede i sit Indledningsforedrag havde imødegaaet forskellige af de principielle Indvendinger, denne havde rejst imod Lovforslaget.

Hvad Retsbetjentfuldmægtigenes Stilling til Spørgsmaalet angik, maatte dette Forhold ordnes sammen med Retsbetjentfuldmægtigenes øvrige Stilling overfor Spørgsmaalet om privat Praxis. Taleren skulde dog pointere, at hvis Fulgmægtigene valgtes til Incassatorer, fordi de havde Ledelsen af Anktionerne i deres Haand, var dette et godt Udtryk for den nuværende Ordnings Forkastelighed.

DEN FASTE VOLDGIFTSRET.

Foredrag af Højesteretssagfører C. B. Henriques, den 30te Januar 1911.

Naar jeg har valgt til Emne at gøre nogle Bemærkninger om den faste Voldgiftsret, er det, fordi jeg finder, at saavel dens Oprettelse og Virksomhed som dens Organisation maa have Interesse for Juristerne, rent processuelt set, og at den ved sine Afgørelser har Interesse i andre Afdelinger af vor Ret, særlig i Afgørelsen af mange interessante obligationsretlige Spørgsmaal. Men, hvad der for mig gør den endnu mere juridisk interessant, er, at den i Virkeligheden, saavel processuelt som reelt, betyder en Nyskabelse i vor Ret.

Jeg skal begynde med at omtale dens Dannelse og Organisation.

I Danmark er det jo som andre Steder gaaet saadan, at Forholdet mellem Arbejdere og Arbejdsgivere ikke har frembudt særlig juridisk Interesse, saa længe der ikke var dannet Organisationer til den ene eller begge Sider. Interessen dukker først op, naar man organiserer sig. I saa Tilfælde føres Kampen mellem Organisationerne indbyrdes, og Spørgsmaalet opstaar om, i hvilket Omfang disse kan gøres ansvarlige for de enkelte Medlemmers Handlinger. Da det imidlertid paa mange Punkter, særlig for de mere ideelle Interessers Vedkommende, frembød adskillige Vanskeligheder at lade Organisationerne varetage de enkelte Medlemmers Interesser, saalænge Stridighederne føres paa rent juridisk Basis, ser man hurtigt, at Organisationerne i Stedet for Domstolevejen vælger Krigsvejen og søger at lægge Pres paa Modpartiet ved Hjælp af Strejke, Lock-out eller Blokader. Disse Magtmidler benyttedes oprindeligt ikke blot, hvor

Striden drejede sig om de rent socialpolitiske Spørgsmaal, Arbejdets Kaar og Arbejdslønnens Størrelse, hvor Magtmidlerne og Kampen har deres egentlige Berettigelse, men man brugte de samme Midler, hvor det drejede sig om rent juridiske Spørgsmaal, som Brud paa indgaaede Overenskomster, hvor Magtmidlers Anvendelse jo burde være bandlyste.

Det berømte Forlig af 5te September 1899 medførte imidlertid en total Ændring i disse Forhold. Man kan ganske roligt sige, at dette Forlig blev Indledningen til en hel ny Lovgivning for Forholdet mellem Arbejdere og Arbejdsgivere, og man kan den Dag i Dag beundre, at der blev lagt et saadant Grundlag for Ordningen, som gjorde det muligt at faa Forholdet ind paa den rigtige juridiske Vej. Det, der havde været Vanskeligheden tidligere, var jo, at faa de juridiske Aftaler respekterede og samtidig gøre Parterne klart, at de ikke ved at underkaste sig Regler af retlig Natur opgav deres Hovedvaaben til begge Sider, Strejken og Lock-ouden i de Spørgsmaal, der er af Livsinteresse for dem. Derfor maatte Forliget principielt anerkende Strejken og Lock-ouden; man søgte blot at begrænse disse Kampmidlers Anvendelse ved at paalægge Parterne, forinden Krigen erklæredes, at give Modparten Varsel derom, saa der kunde blive Tid til en forligsmæssig Ordning af Konflikten. Det er klart, at Forliget ikke ligefrem kunde opstille den Sætning, at Aftaler skulde holdes, hvilket er og var en Selvfølge, men ved at stille Hovedorganisationerne som ansvarlige naaede man til en praktisk Genneførelse af Aftalens Ubrydelighed.

Af Forliget udviklede der sig hurtigt en ny Domstol, den permanente Voldgiftsret, hvori Organisationerne fik Adgang til at lade sig repræsentere gennem særlig fagkyndige Medlemmer. Denne Domstol fik sin store Betydning i alle Spørgsmaal af faglig Natur og Spørgsmaal om Overholdelse af de paabudte Opsigelsesvarsler o. l., som opstod mellem Organisationerne indbyrdes. Men der manglede en Domstol, der kunde løse alle almindelige Overenskomststridigheder mellem Organisationerne, stammende fra kollektive Aftaler. Hvis man skabte en saadan Domstol, var Overgangen sket konsekvent. Det gjaldt for den, der skulde skabe en saadan Ret, at faa Forstaaelse til begge Sider, for det første af, at der ikke juridisk set var nogen Forskel paa et Brud paa en Overenskomst, foretaget af en Organi-

sation eller foretaget af de enkelte Medlemmer af denne, og paa et almindeligt Overenskomstbrud mellem 2 Personer, og dernæst at faa Organisationerne til at forstaa, at var der gjort Brud paa Overenskomsten, var Organisationen som saadan ansvarlig, og at dette Ansvar ikke blot kunde maales i Penge, efter den Skade, der var lidt, men ogsaa kunde være et Strafansvar for den Krænkelser af mere ideelle Forhold og Goder, der var begaaet. Den Mand, der udviklede denne Forstaaelse hos Arbejderne og Arbejdsgiverne, er den nuværende Formand i den faste Voldgiftsret.

Paa dette Grundlag er det altsaa, at Loven af 12te April 1910 er skabt. Efter Loven er Rettens Sættelse 6 Medlemmer og 6 Suppleanter, én Formand, én Næstformand og en Sekretær. Hver af de 2 Organisationer vælger 3 Medlemmer og 3 Suppleanter, medens Formanden og Næstformanden skal være Jurister, der opfylder Dommerbetingelserne.

Organisationerne har foretrukket at vælge hver 2 Fagfolk og 1 Jurist.

De Sager, der skal indbringes for den faste Voldgiftsret, er dels Sager angaaende Overtrædelse af Septemberforliget, dels Sager angaaende Overenskomstbrud mellem Organisationerne indbyrdes, eller disses enkelte Medlemmer indbyrdes eller overfor Organisationerne; fremdeles Spørgsmaal om Gyldigheden af etablerede eller intenderede Strejker eller Lock-outer. Endelig kan Parterne vedtage Retten som Forum i Stridigheder af lignende Natur. Loven hjemler iøvrigt det i vor Ret fuldkommen nye, at der kan idømmes Erstatning for Brud paa Overenskomster og Straffe i Bødeform uden Dokumentation for lidt Tab, d. v. altsaa sige legalt bestemte Konventionalstraffe. Domstolen er iøvrigt en fuldstændig Højesteret, og hvad der har stor Interesse er, at Procesmaaden er den efter den nye Retsreform indførte. Denne Procesmaade er den Dag i Dag prøvet i nogle og tredive Sager og har virket let, hurtigt og klart. Klageren leverer et Klageskrift, i Løbet af faa Dage indkaldes Forsvarsskriftet, mundtlig Procedure ansættes et Par Dage efter. Retsmøderne er om Lørdagen. Her føres Vidner, afholdes Retsforhør og procederes. Dommene afsiges i Reglen 4 à 5 Dage efter, at den mundtlige Forhandling har fundet Sted. Det eneste Punkt, hvor man med Rette kan kritisere Loven, er det, at Par-

terne til en vis Grad selv vælger deres Dommere, selv om det har vist sig, at Dommerne har været de kyndigste og dygtigste indenfor Organisationerne.

Iøvrigt har Domstolen sikkert, allerede i den korte Tid, den har fungeret, haft enorm Betydning, ikke mindst ved at skaffe Respekt for Retten paa et Felt, hvor man før kun kendte Krig, og ved at lære Parterne, at indgaaede Overenskomster skal holdes. Dette har Organisationerne selv indset, og de har derfor selv dannet deres faglige Voldgiftsretter, som træder sammen for at afgøre mindre vigtige Spørgsmaal og saavidt muligt undgaa Krigen.

For nu at give Dem et Begreb om, hvilke Sager der forelægges Voldgiftsretten, og hvilke juridiske Drøftelser saadanne Sager giver Anledning til, vil jeg give Dem nogle Exempler paa Sager og Overvejelser, der har foreligget for Retten.

Det har f. Ex. foreligget Retten til Paakendelse, hvad en Strejke er. Forholdet indtraf saaledes, at 3 Maskintrykkere af et Personale paa 6 samtidig opsagde deres Pladser. Fra den ene Side hævdedes naturligvis, at Samtidigheden skyldtes en fælles Beslutning, og at det, naar Halvdelen af Personalet gaar paa engang, er umnligt for Arbejdsgiveren at holde Arbejdet i Gang, altsaa at der forelaa Strejke. Fra den anden Side hævdedes det selvfølgelig med samme Styrke, at fordi 3 Mennesker samtidig, maaske paa Grund af en fælles Utilfredshed med Arbejdet, siger op, maa den naturlige Kontraktsfrihed medføre, at der ikke kan være Tale om Strejke, naar der ikke kan paavises en fælles Overenskomst om at sige op. Det væsentlige i en Strejke maa vel nu nok siges at være det, om andre Arbejdere søges holdte borte fra Arbejdspladsen, altsaa om denne blokeres. Blokeres Arbejdspladsen nemlig ikke, mangler Strejken sit nødvendige Korrelat. Foreligger der ikke nogen Blokade, nøjes Retten da med at opstille en Formodning om Strejke paa Grund af den samtidige Opsigelse, men hjemler Arbejderne enhver Mulighed for at godtgøre, at der ingen fælles Aftale har foreligget. I Virkeligheden gøres Spørgsmaalet paa denne Maade til et Bevisbyrde-Spørgsmaal.

Dernæst opstaar der mange Spørgsmaal, hvis Løsning afhænger af, hvorvidt vedkommende Organisation har grebet ind

i Sagen eller ej. I mange Tilfælde vil en Bortgaaen eller Bortvisning fra Arbejdet være en ren Privatsag mellem Arbejder og Arbejdsgiver, saalænge det ikke sker paa Organisationernes Foranledning; men er dette Tilfældet, skal der foretages visse formelle Forhandlinger og Skridt forud, ligesom Organisationerne paa begge Sider i saa Fald bliver de interesserede. Vanskeligheden kommer særlig frem overfor Arbejderne, der saa godt som altid gør gældende, at Organisationen ikke har grebet ind. Her forekommer der da ofte Bevisspørgsmaal, hvor den nye Procesmaade har vist sin store Betydning. De paagældende Organisationer bliver da afhørt ved deres Formænd. Under det egentlige Partsforhør, hvor Organisationens Formænd afhøres under Vidnetvang, kommer man let Sandheden lige paa Livet, ikke saaledes at forstaa, at de paagældende direkte forklarer anderledes end før, hvor de stod som Sagens Parter, men af Nuancerne i deres Forklaring, den aabne eller lukkede Maade, de svarer paa, gennemskuer Dommeren let og hurtigt Sagens Kerne.

Det Spørgsmaal har fremdeles været fremme, om af hvilke Grunde en Arbejdsgiver har Ret til at afskedige sine Arbejdere. For en 30—40 Aar tilbage kunde et saadant Spørgsmaal slet ikke tænkes rejst, man vilde da ubetinget svare: „selvfølgelig ganske frit efter sit Forgødtbefindende“. Dette blev nu ogsaa i Principet slaaet fast ved Septemberforliget, i hvis § 4 det udtales, „at Arbejdsgiveren har Ret til at lede og fordele Arbejdet samt til at anvende den efter hans Skøn til enhver Tid passende Arbejdskraft“. Nu rejstes Spørgsmaalet saaledes, at der et Sted blev afskediget 3 Arbejdere, der havde været de ledende for deres Kammerater under nogle Forhandlinger med Arbejdsgiveren, og deres Organisation rettede nu det Spørgsmaal til den anden Organisation, om Grunden til Afskedigelsen var den, at de paagældende havde været Ordførere for deres Kammerater. Hertil svarede den anden Organisation, at da Arbejdsgiveren havde fri Ret til at afskedige sine Arbejdere, vilde man principielt ikke angive nogen Grund til Afskeden. Der rejstes saa Sag for Voldgiftsretten, og denne Sag var en af de aller vanskeligste, der har verseret for Retten. Principielt synes jo Principalerne at have Ret; kan de afskedige vilkaarligt,

kan de ogsaa gøre det uden Grund. Paa den anden Side syntes det farligt at udtale denne logiske Sætning i et Tilfælde, hvor der var al Sandsynlighed for, at Afskedigelsen var en Straf. Retten afgjorde Spørgsmaalet saaledes, at Arbejdsgiveren efter § 4 har fuld Ret til at afgøre, hvorvidt Afskedigelsen af en Arbejder er ønskelig for hans Bedrift eller ej. Erklærer Arbejdsgiveren, at hans Bedrift ikke ønsker paagældende Arbejder, er Sagen uddebatteret; men deraf fulgte efter Rettens Mening i og for sig ikke, at det samme skulde gælde, hvor Afskedigelsen ikke erklæres at være foretaget af Hensyn til Bedriften. Man kan ikke sige, at det vilde stride mod Septemberforligets § 4 at paalægge Arbejdsgiveren at sige, at Afskedigelsen er sket af Hensyn til hans Bedrift. Men hvis man nu tager det foreliggende Tilfælde, og hvis man vil gaa ud fra, at det var rigtigt, at Arbejderne alene var blevne afskedigede, fordi de havde talt deres Kammeraters Sag, ja saa vilde dette ikke være en overenskomststridig Afskedigelse, fordi der i Overenskomsterne ikke findes nogen Bestemmelse om, at Arbejderne skal have Lov at tale deres Kammeraters Sag, og man vilde altsaa i Virkeligheden komme til det Resultat, af Afskedigelsen, selv af den nævnte Grund, var fuldkommen lovlig og berettiget. Som Forholdet er mellem Organisationerne, maatte man imidlertid vægre sig ved at trække Konsekvensen saa langt ud, og man løste saa Vanskeligheden paa den Maade, at man opstillede et nyt Begreb. Man sagde, en saadan Afskedigelsesgrund maa anses for retmæssig, men den er alligevel en uforsvarlig Handling, idet den er i Strid med de Principer, paa hvilke Organisationernes indbyrdes Liv hviler. En saadan uforsvarlig Handling kan da mødes med en ulovlig Strejke, en Strejke, der ikke er varslet, og den juridiske Betydning af Uforsvarligheden vilde da vise sig deri, at en ulovlig Strejke overfor en saadan Uforsvarlighed kunde tabe sin Ulovlighed, idet den for en ulovlig Strejke ellers hjemlede Bod kan bortfalde. Det er i Virkeligheden ganske nye Betragtninger af stor juridisk Interesse, der her er kommen frem.

Ved at give Dem disse Exempler paa Afgørelser af den faste Voldgiftsret, har jeg søgt at give Dem Indtryk af denne Rets Virksomhed og Betydning. Der er ikke Tvivl om, at den faste

Voldgiftsret, naar vi gaar bort fra alle Spørgsmaal om Parternes Interessekamp, har ført hele det tidligere Krigsforhold ind for et retligt Forum, og man kan ikke undgaa at parallellisere Forholdet mellem Staterne, hvor man indtil videre opretholder Kampmidlerne, naar det gælder Staternes virkelige Interesser, men hvor man ogsaa er naaet til at lade Domstole afgøre Sagen, hvor Talen er om Overenskomstbrud.

DER MODERNE ZIVILPROZESS.

Vortrag v. Hof- u. Gerichtsadvokat Eduard Coumont, Wien.

Wenn ein Anwalt aus dem fernen Oesterreich es unternimmt in dieser illustren Versammlung über den modernen Zivilprozess zu sprechen, so dürfte seine Legitimation zur Sache wohl vornehmlich in dem Umstande zu erblicken sein, dass wir in Oesterreich seit mehr als einem Dezennium einen Zivilprozess besitzen, welcher nicht nur nach unserer Ueberzeugung, sondern auch nach dem übereinstimmenden Urtheil hervorragender Theoretiker und Praktiker des Auslandes als Tüpus eines guten, den idealen Anforderungen des modernen prozessbetriebes nahezu vollkommen entsprechenden Verfahrens bezeichnet werden kann.

Ich blicke auf eine nahezu drei Dezennien umfassende anwaltschaftliche Tätigkeit zurück, deren grössere Hälfte in die Zeit der Herrschaft des alten österreichischen Zivilprozessverfahrens fällt.

Gestatten Sie mir diesen von uns überwundenen Rechts- und Leidenszustand in grossen Zügen zu kennzeichnen: Unser neues modernes Verfahren wird sich in umso helleren Farben davon abheben.

Mit Ansnahme eines Bagatellverfahrens hatte der alte österreichische Prozess durchwegs den Charakter eines rein schriftlichen Verfahrens mit strengen und starren gesetzlichen Beweisregeln und Parteieneid. Stoffsammlung, Beweismwürdigung und Entscheidung entbehrte der Umittelbarkeit. Der Richter musste urtheilen, ohne die Parteien gesehen zu haben. Die Beweise wurden dem erkennenden Gerichte auf Grund protokollierter Aussagen und Erklärungen vorgelegt. Zahlreiche Inziden-

streitigkeiten hemmten den Lauf des Prozesses, der sich zu einem höchst langwierigen, schwerfälligen und schleppenden Verfahren gestaltete, dessen endgiltige Austragung oft mehrere Jahre erforderte. Die ermüdende Länge der Satzschriften war berücksichtigt. Die Anwälte waren gewöhnt, Rechtssachen solange hinauszuschieben, als es ihrem Arbeitsprogramm entsprach. Wechselseitig geübte kollegiale Rücksichten machten einen Verhandlungszwang geradezu unmöglich.

Die chikanöse Prozesspartei, der zahlungsunlustige Schuldner gewann durch die Struktur des Prozesses einen willkommenen Anlass, gegen Zahlung der Gerichtskosten als Prämie, die Erfüllung seiner Verpflichtungen hinauszuschieben. Die Durchsetzung von Rechtssachen, welche ihrem Gegenstande nach beschleunigte Behandlung erheischten und Gegenwartshilfe erforderten, war geradezu unmöglich. Es entstand eine Massenflucht zu dem Schiedsgerichten. In zahlreichen Fällen zogen die Parteien die unkontrollierbaren Entscheidungen unverantwortlicher, zum Teil rechtsunkundiger Schiedsrichter der staatlichen Judikatur vor.

Die den Zivilprozess betreffenden Reformbestrebungen fallen in Oesterreich so ziemlich mit dem Beginne der Verfassungsära zusammen. Keinem der vielen Entwürfe war es beschieden Gesetz zu werden. Erst der genialen Begabung und der unermüdlichen Energie des späteren Justizministers Klein gelang es, für die von ihm verfassten Entwürfe, Freunde und Anhänger zu werben und die Schwierigkeiten parlamentarischer Beratungen zu überwinden, und mit 1. Jänner 1898 traten die von ihm verfassten Gesetze in Wirksamkeit.

Damit war eine grosse und weittragende Gesetzgebungsaktion, deren Gelingen bei ihrer Inangriffnahme kaum zu erhoffen war, trotz mancher Gefahren und Schwierigkeiten, glücklich zum Abschlusse gebracht worden.

Der neue österreichische Prozess ist in jeder Beziehung ein durchaus moderne öffentliches mündliches Verfahren, von den Grundsätzen der Unmittelbarkeit und der freien Beweiswürdigung beherrscht. Er ersetzt den Parteieneid durch die eidliche Parteieneinvernahme, gestattet durch eine Reihe sinnreicher Bestimmungen eine beschleunigte und konzentrierte Verhandlung, legt umfassende Prozessleitungsbefugnisse in die

Hand des Verhandlungsrichters, fördert überall das Streben nach Feststellung der materiellen Wahrheit, bekämpft die Chikane und ermöglicht eine gerechte und daher gute Urteilsfindung.

Jeder Prozess ist für den Richter nicht ein mehr oder minder schweres Aktenbündel, sondern ein Erlebnis, eine Gruppierung von Vorgängen, die sich unmittelbar vor dem Richter abspielen, Nach dem Vortage der Parteien unmittelbare Vorführung der Beweise, Vorlesung der Urkunden, Feststellung unstreitiger relevanter Punkte des Tatbestandes, Vernehmung der Zeugen, Sachverständigen und Parteien, Protokollierung Urteilsschöpfung unter dem unmittelbaren Eindrucke des durchgeführten Verfahrens.

Aus dem Werdegange des österreichischen Prozesses möchte ich zu Ihrer Orientierung speziell noch folgendes hervorheben:

Von den vielen Problemen, die nach dem Erscheinen der Entwürfe im Mittelpunkte öffentlicher Diskussion standen, erweckte wohl das grösste Interesse die Streitfrage ob der Bruch mit dem Prinzipie unbeschränkter Parteiendisposition im Prozesse und die Einführung des Amtsbetriebes und der richterliche Prozessleitung, sich auch in der Praxis bewähren werden.

Eine wesentliche Neuerung gegenüber dem früheren Rechtszustande lag darin, dass der Richter das einmal eingeleitete Verfahren fortwährend bis zur Urteilsfällung im Gange hält, ohne dass die Parteien um jede einzelne Prozessverfügung speziell anzusuchen brauchen. Der Richter erteilt Fristen, ordnet Termine an, verfügt Ladungen an Parteien, Zeugen und Sachverständige. Die Gerichtskanzlei vollzieht die erforderlichen Zustellungen in der Regel durch die Post. Zustellung zwischen Advokaten ohne Intervention der Parteien ist vorgesehen, aber unpraktisch geblieben. Dringliche Fälle erfahren bei entsprechender Betreuung eine besonders beschleunigte Behandlung.

Noch wichtiger als die Aenderung des äusseren Prozessbetriebes war die Erweiterung der prozessleitenden Befugnisse des Richters (Samlung und Sichtung des Prozesstoffes, Konzentration der Verhandlung).

Darin liegt auch meiner Ansicht nach der Kernpunkt jeder

Reform. Hierin verwirklicht sich das Postulat einer guten, raschen und billigen Rechtspflege. Ohne diese Stellung und Macht des Richters bleibt jede Reform Stückwerk, von vornherein verurteilt, der Zerfahrenheit des Parteibetriebes, den Bequemlichkeitsbedürfnissen der Parteien, dem wechselnden Arbeitsprogramme der Anwälte zum Opfer zu fallen und jene Vertagungsmisere herbeizuführen, welche man so richtig als Justizbankrott bezeichnet hat.

Unsere österr. Z. P. O. ist diesem Bedürfnisse mit vollstem Verständnis entgegengekommen. Sie hat ausreichende Mittel in die Hände der österreichischen Richter gelegt, grosse Anforderungen an die Tüchtigkeit und Opferwilligkeit der Anwälte gestellt, von allen am Prozesse beteiligten Personen hingebungsvolle Mitarbeiterschaft, zum Teile völliges Aufgeben alter, schlechter Angewohnungen, einen geistigen Umschwung, ein völliges Umlernen verlangt.

Allerdings begegnete gerade der Complex dieser Bestimmungen einer heftigen Opposition. Hervorragende Praktiker erklärten es einfach für unmöglich, dass die von der österreichischen Z. P. O. angestrebten Ideale Verwirklichung finden könnten. Man besorgte geradezu ein Versagen der richterlichen Tätigkeit, prophezeite die heftigste Opposition der Parteien, denen die Disposition über die Prozessführung genommen werde, welche durch den als „Inquisition“ bezeichneten Officialbetrieb abgeschreckt werden müssen. Eine Massenflucht zum Schiedsgerichte werden die Folge sein. Auch müsse der völlige moralische, soziale und materielle Niedergang der Advokaten eintreten. Aus koordinierten Mitarbeitern degradiere man die Anwälte zu subordinierten Gehilfen der Gerichte; man mache die Anwälte entbehrlich, erschüttere das Vertrauen ihrer Klienten und schmälere ihr Einkommen so empfindlich, dass der wirtschaftliche Ruin der Anwaltschaft eine unabwendbare Folge dieser nicht gutzumachenden Einbusse sein müsse. Dies alles wurde als Konsequenz der Einführung des Officialbetriebes und der Erweiterung der prozessleitenden Befugnisse des Richterstandes, sowie als Konsequenz jener Umgestaltung prophezeit, durch welche den Parteien Raschheit in Vorbereitung und Verhandlung der Prozesse aufgezwungen und durch das strikteste Verbot einverständlicher Erstreckungen das beliebteste und

häufigste Verschleppungsmittel aus der Hand genommen werden sollte.

Es gehört zu den schönsten Erfolgen einer gesunden Idee, dass sie nicht nur ihre Freunde begeistert, sondern auch ihre Widersacher überzeugt. So geschah es auch hier.

Der österreichische Richterstand hat alle auf ihn gesetzten Erwartungen erfüllt. Die Aneignung der umfangreichen neuen Gesetze, das Eindringen in ihren von der bisherigen Gesetzgebung so grundverschiedenen Geist, das Ablegen überkommener bequemer Routine vollzog sich, unterstützt durch die vorbereitende Tätigkeit der Justizverwaltung, in allgemeinen rasch, präzise und ohne namhafte Schwierigkeiten. Die Handhabung der Rechtspflege war derart, dass der neue Prozess bewies: „dass er gründliche, wissenschaftlich durchgearbeitete, mit einem Wort gute Entscheidungen“ hervorzubringen vermöge.

Die Stellung der Anwälte im Prozesse nahm von vornherein eine Gestaltung an, von der jederman zugeben musste, dass sie für Talent, Wissen und Geschick die denkbar günstigste Entfaltung biete und Erfolge ermögliche. Dass nicht anpassungsfähige Naturen sich für den neuen Prozess untauglich erwiesen, war eine unvermeidliche Begleiterscheinung des auch bei dieser Reform wirkenden Gesetzes der Auslese. Eine Minderung der Wertschätzung der Anwaltschaft seitens des rechtsuchenden Publikums ist auch auf den dem Anwaltzwange entrückten Gebieten nicht zu verzeichnen gewesen. Auch eine Lockerung des Vertrauensverhältnisses trat nicht ein. Im Gegenteil! Verständige Klienten, welche den Anwalt bei der Arbeit sahen, seine Schlagfertigkeit, seine Gesetskenntnis, seine Gewandtheit und Umsicht persönlich zu schätzen Gelegenheit hatten, empfanden das Bedürfnis, sich einen derartigen rechtsfreundlichen Beistand auch auf anderen Gebieten zu sichern. Nach meinen Erfahrungen ist gerade die Tätigkeit des Anwaltes im neuen Prozesse vielfach die Veranlassung gewesen, dass manches gelegentliche Vertretungsverhältnis im Prozesse zu einer dauernden Verbindung ausgestaltet wurde. Was die österreichische Advokatur im letzten Dezennium an Vertretungszuwachs in Steuer-, Gebühren- und Administrativsachen und auf dem Gebiete der Kautelarjurisprudenz (Urkundenverfassung) gewonnen hat, - ver

dankt sie meiner Ueberzeugung nach ihrer durch das neue Prozessverfahren bestätigten Tüchtigkeit.

Allerdings ist nicht in Abrede zu stellen, dass das Einkommen der Anwaltschaft aus der Prozessführung im allgemeinen wesentlich gesunken ist. Obwohl wir in Oesterreich keinen Pauschaltarif haben, sondern der Kostenaufwand von Fall zu Fall vom Richter bewertet wird, brachte die Struktur des neuen Verfahrens gegenüber dem Kostenaufwande früherer Prozessführung eine erhebliche Einkommensminderung, die bei einzelnen Kanzleien, die vorwiegend prozessual tätig waren, eine sehr empfindliche Wirkung hervorbrachte. Darin lag das Opfer, welches die neue Z. P. O. von der Anwaltschaft verlangte. Das Opfer wurde, so schwer es den einzelnen traf, von der Gesamtheit der Anwälte gebracht und ich halte dafür, dass die Wunden heute verheilt sind. Wenn ich nach meinen Erfahrungen urteilen darf, so ist der Einkommensentgang aus dem Prozessbetriebe um ein Vielfaches durch den Zuwachs der Agenden auf anderen Gebieten wettgemacht worden.

Die Konzentrierung der Prozesstätigkeit, die Gewöhnung, dass der Streittermin zur Verhandlung und nicht zur Vertagung bestimmt ist, hat ohne Zweifel auf alle Faktoren einen ungewöhnlich erzieherischen Einfluss ausgeübt; auch auf das Publikum, welches lernen musste, für Informationserteilung und Verhandlung Zeit zu finden und dem Anwalte rechtzeitig alle erforderlichen Behelfe zur Verfügung zu stellen.

Allerdings werden Sie mir vielleicht die Einwendung entgegenholten, dass die Uebertragung derartiger prozessualer Grundsätze auf andere Länder nur mit der grössten Vorsicht vorzunehmen ist. Rechtseinrichtungen bilden nach einem bekannten Satze keine Importware. Im allgemeinen wird es gewiss etwas bedenkliches haben, ausländische Einrichtungen auf inländische Rechtsinstitute zu übertragen. Ich halte aber diese Bedenken nur für Rechtsinstitute des materiellen Rechtes, teilweise auch für eingelebte und bewährte Formen der Gerichtsorganisation für begründet. Das materielle Recht muss gewiss der Eigenart jenes Volkes entsprechen, dessen Lebensverhältnisse es zu regeln bestimmt ist. Es muss dem Kulturzustande, den wirtschaftlichen Bedürfnissen, zum Teile auch bestimmten

Neigungen, Sitten und Angewöhnungen der seinen Normen unterworfenen Personen sich anpassen.

Das materielle Recht soll die ausgereifte Frucht einer historischen Entwicklung, nicht aber eine Treibhauspflanze sein. Ausnahmen sind nur soweit zulässig, als gleichförmige Erscheinungsformen imoderner Verkehrs- und Kulturverhältnisse eine gleichartige Rechtsregelung gestatten, was namentlich bei den zum grossen Teile auf interstaatlichen Wechselbeziehungen beruhenden Normen des Post-, Telegraphen-, Telephon-, Eisenbahn- und Seerechtes zu trifft.

Ganz anders steht die Frage meiner Ansicht nach bezüglich des formellen Prozessrechtes. Zivilprozess ist Wohlfahrts-einrichtung, Objekt staatlicher Verwaltungsfürsorge, schon seinem Zwecke nach dazu bestimmt, rasch zu veraltern und durch neues und besseres Recht ersetzt zu werden. Es ist Aufgabe des Staates, seinen Bürgern Rechtsschutz zu gewähren, schon deshalb, weil er Selbsthilfe verbietet und nur eine beschränkte Anwendung.

Auch bei dieser Verwaltungstätigkeit muss das Prinzip der Oekonomie gelten, d. h. die Handhabung der Gerechtigkeits-pflege muss so eingerichtet sein, dass jeweilig mit dem geringsten Kostenaufwande der grösste Erfolg in der kürzesten Zeit erreicht werden kann. Auf den Zivilprozess übertragen, heisst dies, dass die Prozesseinrichtungen stets so beschaffen sein müssen, dass sie nach einer möglichst raschen und gründlichen Verhandlung ohne übermässige Kosten, die Fällung eines richtigen und gerechten Urteiles ermöglichen.

Auf anderen Gebieten, bei welchen die Fortschritte der Technik eine stete Veränderung und Verbesserung der Verwaltungsmittel erfordern, zweifelt gewiss kein Mensch daran, dass der Staat zum Beispiel bei Erfüllung der Forderungen der Armee und Kriegsmarine diesem Prinzipie folgen muss. Der Prozess ist aber auch eine Art Kampfesrüstung. In jenem Staate wird dieser Kampf am besten auszufechten sein, in welchem der Rechtsschutz so gestaltet ist, dass er für Zwecke der privatrechtlichen Rechtsverfolgung die besten Einrichtungen bietet.

Auch die vielfach gehegte Besorgnis, dass der an die Formen des alten Prozessverfahrens gewöhnte Richter- und Anwaltstand quantitativ und qualitativ nicht ausreichen werde, um der

vermehrten Geschäftslast des reformierten Prozesses zu genügen und dass dessen Einführung eine Gefährdung der Interessen der Anwaltschaft bedeute, halte ich nach den in Oesterreich gemachten Erfahrungen für durchaus ungerechtfertigt.

Es wird gewiss auch bei Ihnen eine Gefährdung des Anwaltsstandes durch den reformierten Prozess vorausgesagt. Soweit sich diese Besorgnis auf eine Verminderung der sozialen Stellung, eine Erschütterung des Vertrauensverhältnisses zur Klientel und auf eine ungünstige Änderung der Prozessposition der Anwälte bezieht, glaube ich, mit meinen obigen Ausführungen den Gegenbeweis auf Grund österreichischer Erfahrungen erbracht zu haben.

Anders steht es mit der materiellen Seite der Frage. Inwieweit die bei Ihnen geplante Reformierung des Zivilprozesses der Anwaltschaft ein Opfer zumutet, kann ich mangels der Kenntnis Ihrer Rechts- und Lebensverhältnisse nicht ermessen.

Ich glaube aber nach den Erfahrungen in Oesterreich und nach den in Deutschland sehr stürmisch geäußerten Besorgnissen annehmen zu dürfen, dass auch durch Ihre Prozessreform dem Anwaltsstande Opfer im Interesse der Rechtspflege, also eines gewiß Idealen und erstrebenswerten Zweckes wegen, zugemutet werden.

Ich möchte dem gegenüber die Worte wiederholen, die ich seinerzeit den österreichischen Kollegen und später den Herren aus Deutschland zugerufen habe.

Ich sagte:

Sich dieses Opfers wegen gegen die Reform zu stemmen, hiesse nicht, legitime Interessen verteidigen, sondern einen ungesunden Klassen-Egoismus betätigen. Glaubte die Anwaltschaft, für den Ausfall ihres Einkommens aus sich selbst heraus keine genügenden Kompensationen finden zu können — dann verlange sie Ausgleichung im Gesetzwege. Erhöhung der Gebühren und Erweiterung des Anwaltszwanges auf anderen Gebieten dürften durchsetzbare Korrekturen bedeuten.

Ein anderes Verhalten begründet eine grosse Gefahr, dass die Bevölkerung in den Anwälten das einzige Hindernis für eine gesunde und richtige Fortbildung des Prozessverfahrens erblickt. —

Nach diesen allgemeinen Bemerkungen, welche das Milieu charakterisieren, unter welchem der österreichische Zivilprozess ins Leben getreten ist, und das Ergebnis der Erfahrungen wiedergeben, welche man in seiner Anwendung in einem grossen Kulturlande gemacht hat, möchte ich mir erlauben, speziell einige Probleme hervorzuheben, um zu zeigen, wie der österreichische Zivilprozess diese geregelt hat und in welcher günstiger Weise die Rechtspflege durch diese spezielle Art der Regelung beeinflusst worden ist.

1. Ein Staat, welcher einen rückständigen Zivilprozess besitzt, muss es sich gefallen lassen, dass eine Massenflucht zu Schiedsgerichten eintritt und dass man die unsicheren, schwankenden, meistens von rechtsunkundigen Persönlichkeiten geschöpften Urteile der Laienrichter dem schleppenden Verfahren vor staatlichen Gerichten und der Langwierigkeit der Judikatur rechtskundiger Richter vorzieht. Der Hauptübelstand, zu welchem derartige Verhältnisse führen, liegt darin, dass eine Unterschätzung des Juristenstandes und eine Ueberschätzung jener Vorteile entsteht, welche sich aus der Mitwirkung des Laienelementes bei der Rechtsprechung ergeben. Gewisse Vorzüge sind einer solchen Mitwirkung nicht abzusprechen. Der Richter, dem ein fachkundiger und gebildeter Laienrichter zur Seite steht, kann durch dessen Erfahrungen und Mitwirkung in seiner Urteilsfindung wesentlich unterstützt werden. Aber es darf in einem geordneten Staatswesen niemals dazu kommen, dass es irgendwo eine Richterbank gibt, von welcher Juristen prinzipiell ausgeschlossen sind. Derartige Bestrebungen, wie sie ja häufig aus Kauffmannskreisen heraus zu Tage treten, muss ich grundsätzlich verwerfen. Die Rechtspflege kann der logischen Schulung der Rechtskunde und der Erfahrung des Juristen nicht entbehren. Die Urteile der Laiengerichte leiden zumeist an dem Fehler, dass sie momentanen Inspirationen, Eindrücken und Eingebungen zugänglich sind und dass jede Gewähr für eine konstante Judikatur und namentlich für die richtige Aewendung der Gesetze fehlt. Man würde Momenturteile bekommen, die mit dem Gesetze direkt im Widerspruche stehen. Ähnliche Wahrnehmungen macht man ja z. B. auch bei dem Verdikte der Jury, ohne dass man behaupten könnte,

dass ein Bedürfnis nach Generalisierung dieser Erscheinungen besteht.

Der österreichische Prozess kennt die Zuziehung von Laienrichtern bei der Zusammensetzung von Senaten der Berg-, Handels- und Seegerichtsbarkeit. Der Senat besteht je aus einem vorsitzenden Richter, einem Berufs-Richter als Beisitzer und einem Laienrichter. Ebenso tagen bei den österreichischen Gewerbegerichten (Kaufmannsgerichten nach deutscher Terminologie) zwei Laienrichter unter Vorsitz eines richterlichen Beamten. Diese Zusammensetzungen haben sich bewährt. Darüber hinauszugehen besteht kein Bedürfnis. So lehne ich die namentlich in jüngster Zeit in Deutschland aufgestellte Forderung nach einer grösseren Beteiligung des Laienelementes an der Rechtsprechung nachdrücklichst ab.

2. Die richtige Grenze zwischen Kollegialgerichtsbarkeit und der Judikatur der Einzelgerichte zu ziehen ist sehr schwer. Soweit die Grenze sich nach der Höhe der Streitsumme richtet, ist sie immer willkürlich. Dabei spielen nicht nur juridische Erwägungen eine Rolle, sondern auch Rücksichten auf die wirtschaftlichen und kulturellen Verhältnisse des betreffenden Landes. Rechtsstreitigkeiten, die in einem wohlhabenden Lande mindere Bedeutung besitzen mögen, erlangen bei einer ärmeren Bevölkerung oft den Charakter einer Lebensfrage. Bei den grossen Verschiedenheiten, die z. B. in den einzelnen Ländern, aus denen sich Oesterreich zusammensetzt, in dieser Beziehung bestehen, konnten wir wiederholt derartige Wahrnehmungen machen.

Die letzte Zivilprozessnovelle im Deutschen Reiche hat vor einigen Jahren den alten Streit wegen dieser Abgrenzung neu entfacht. Es haben sich mehrere Anwaltstage mit der Frage beschäftigt; sie wurde literarisch eingehend erörtert und eine Welle dieser Hochflut hat auch österreichische Verhältnisse gestreift. Man war in richterlichen Kreisen geneigt, die Vorzüge der Einzelgerichtsbarkeit nachdrücklichst zu betonen, nicht am wenigsten mit dem Wunsche, dass der Ausfall von Richterstellen höhere Bezüge und bessere Besoldung bei den verbleibenden richterlichen Posten ermöglicht. Anwaltskreise dagegen übertrieben wohl die Vorzüge der Kollegialgerichtsbarkeit. Die Wahrheit liegt wie immer in der Mitte. Ein guter Einzelrichter ist

namentlich am Lande unschätzbar. Ein schlechter Richter wird auch im Kolleg wohl kaum mehr als Staffage bilden. Anzustreben ist jedenfalls eine möglichst gleichmässige Ausbildung der Richter und Geschicklichkeit der Justizverwaltung bei Verwendung des Einzelrichters nach Massgabe seiner besonderen Fähigkeiten, seiner Anlage und seinem Wesen. Im allgemeinen herrscht bei uns keine Tendenz, die althergebrachte Grenze zwischen Kollegialgerichtsbarkeit und Einzelrichtertum zu verschieben. Wohl aber besteht — und darauf möchte ich mir besonders aufmerksam zu machen erlauben — die löbliche Tendenz, die Stabilität der Einzelrichter am Lande zu sichern. Die Justizverwaltung ist bestrebt, die Einzelrichter am Lande, namentlich die Vorstände der Einzelgerichte (in Oesterreich Bezirksgerichte genannt) durch verschiedene Begünstigungen möglichst lange auf ihrem Posten zu erhalten. Mit vollem Recht. Ein tüchtiger Bezirksrichter ist ein Segen für die Bevölkerung. Er kennt die Verhältnisse und die Leute, ihre Wünsche, Bedürfnisse und Neigungen, ihre Schwächen und Fehler, er weiss, wo ein wirkliches Unrecht Sühne fordert, und wo Streitsucht und Schikane an die Pforte des Gerichtes klopft. Klugheit und Einsicht des bewährten Bezirksrichters, dessen Autorität mit der Länge seiner Amtsführung progressiv sich steigert, verhindern Prozesse, erleichtern den Ausgleich streitiger Verhältnisse und sein Einfluss macht sich in allen Zweigen der Rechtspflege bemerkbar, die Bevölkerung lernt ihn achten, schätzen und lieben, dass erhöhte Vertrauen festigt seine Stellung, sein Selbstbewusstsein und seinen Einfluss. Aus dieser Wechselwirkung entsteht ein Zustand, welcher für die Rechtspflege und für die Bevölkerung von grösstem Vorteile ist.

Die Unterstützung, welche die Justizverwaltung bietet, besteht nun darin, dass der Bezirksrichter auf seinem Posten in höhere Rangklassen avancieren kann. Er hat es nicht nötig, seine Versetzung an ein Kollegialgericht anzustreben, um in höhere Rangklassen zu gelangen. Er kann Rang und Bezüge einer höheren Richterstelle erlangen, ohne seinen Posten verändern zu müssen. Dieses Beispiel ist nachahmenswert, es hat in Oesterreich die besten Früchte gezeitigt.

3. Eine höchst nachahmungswerte Institution des österreichischen Zivilprozessrechtes ist der sogenannte Vortermi-

nach österreichischer Terminologie erste Tagsatzung. Für das Verfahren vor Gerichtshöfen obligatorisch, im bezirksgerichtlichen Verfahren fakultativ, im alten Verfahren der Form nach unbekannt, dem Wesen nach geläufig, bezweckt die erste Tagfahrt, die so wünschenswerte Sonderung zwischen jenen Rechts-sachen herbeizuführen, welche weil streitig, ein contradictorisches Verfahren erfordern, und jenen, welche sich anderweitig erledigen lassen. Auch müssen bei der ersten Tagfahrt die sogenannten prozesshindernden Einreden (Unzulässigkeit des Rechtsweges, Unzuständigkeit des Gerichtes, Streitanhängigkeit, rechtskräftig entschiedene Streitsache) angemeldet werden. So bekommt der Richter bei der ersten Tagfahrt ein Bild über die voraussichtliche künftige Gestaltung des vor ihm anhängig gewordenen Rechtsstreites; entweder wird die Rechtssache bei der ersten Tagfahrt auf Grund eines Anerkenntnisses, Vergleiches oder Verzichtes oder infolge Versäumnis sofort durch Urteil erledigt und scheidet damit aus dem Tableau aus, oder es ergibt sich die Notwendigkeit, die tatsächlich streitig gewordene Angelegenheit fortzuführen, dann ist der Richter orientirt. Er weiss, ob er bei Fortsetzung des Verfahrens lediglich meritorische Differenzen zu beurteilen, oder aber ab er auch über prozesshindernde Einreden zu entscheiden haben wird. — Im Gerichtshofverfahren wird bei der ersten Tagfahrt Frist zur schriftlichen Klagebeantwortung (Einrede) gegeben und nach deren Überreichung darüber entschieden, ob über die prozesshindernden Einreden ein besonderes Verfahren eingeleitet oder die Entscheidung mit der Hauptsache verbunden werden soll. Im bezirksgerichtlichen Verfahren, in welchem es keinen obligatorischen Schriftenwechsel gibt (fakultativ ist er möglich) orientiert sich der Richter durch Befragen der Parteien über die möglichen Differenzpunkte und ordnet dann mit Berücksichtigung des Vorgebrachten die meritorische Verhandlungstagfahrt an.

Diese Sichtung, welche durch das Institut der ersten Tagfahrt eintritt, ist für die ganze formale Geschäftsbehandlung von der allergrössten Wichtigkeit. Sie erleichtert die Orientierung, sichert Angelegenheiten, die durch Vergleich, Anerkenntnis oder Kontumaz erledigt werden können, rasche Finalisierung, und bereitet die Verhandlung der wirklich strittig verbliebenen Rechts-sachen in einer zeitersparenden Weise vor. Die Uebernahme

dieses Institute des Vortermine, ist wohl gerechtfertigt und es wird zum Beispiel in Deutschland vielfach bedauert, dass die letzte Novelle trotz vielfacher Anregungen dieses Institut nicht mitübernommen hat. —

4. Jeder Eid als Beweismittel hat trotz aller historischer Berechtigung etwas missliches an sich. So sehr man das religiöse und sittliche Moment achten und würdigen muss, welches in der eidlichen Bekräftigung einer Behauptung zwecks Rechtsverfolgung oder Rechtsverteidigung besteht, so darf doch nicht aus der Acht gelassen werden, dass die starre Form des Parteien-Eides, welches den Ausgang des Rechtsstreites von der eidlich bekräftigten oder unter Eid negierten Existenz einer bestimmten tatsächlichen Behauptung abhängig macht, in ein modernes Verfahren nicht mehr recht passt.

Ein Verfahren, welches auf dem Prinzip der Unmittelbarkeit unter freier Beweiswürdigung aufgebaut ist, also die richterliche Ueberzeugung nur im äussersten Notfalle durch formale Beweis-Regeln begrenzen will, muss verlangen dass der Prozess-Ausgang nicht davon abhängig sein darf, dass eine bestimmte Tatsache beeidet wird oder nicht, sondern es muss vielmehr verlangt werden, dass der Richter nach informativer Befragung der Partei und in Berücksichtigung des ganzen Eindruckes, welchen er aus dem Parteien-Vorbringen empfangen hat, zur Beeidigung schreitet und sich jene relevanten Tatsachen unter Eid wiederholen lässt, die er früher von der unbeeideten Partei gehört hat.

Letzteres Institut, die sogenannte eidliche Parteien-Einvernehmung, ist im österreichischen Prozesse eingeführt, der Parteien-Eid als solcher beseitigt.

Wer, wie ich, das alte und neue Verfahren kennt, die Vorzüge und Nachteile beider Institute abzuwägen vermag, muss zu der Konklusion kommen, dass der jetzige Zustand viel vorteilhafter ist und dass die eidliche Parteien-Vernehmung an sich das Streben nach materieller Wahrheit in ungleich richtiger Weise erleichtert und fördert als der Parteien-Eid.

Der Richter hat beide Parteien vor sich. Es besteht kein Zwang zum Erscheinen, aber nach den gemachten Erfahrungen wird wohl kaum eine Partei ohne gerechtfertigten Grund ausbleiben. Infolge dessen kann der Richter beide Teile informativ

befragen, selbverständlich soweit sie durch Advokaten vertreten sind, in Gegenwart ihres Anwaltes.

Aus diesem Vorbringen macht er sich ein Bild, das durch das Beweis-Verfahren ergänzt, berichtigt und gefestigt wird, dann, wenn alle Beweismittel versagen, bestimmt er eventuell nach neuerlicher Befragung, wer unter Eid zu vernehmen ist.

Er kann dabei die Partei auf eventuelle Widersprüche aufmerksam er kann ihr Vorhalte machen und das eindringliche Befragen des erfahrenen Richters verhütet infolge dessen ungleich eher und richtig Meineide, als die vor Ablegung des Parteien-Eides übliche, fast zur Schablone gewordene, Meineids-Erinnerung.

Dabei, und das ist die Hauptsache, steht dem Richter die Würdigung dessen, was die Partei unter Eid ausgesagt hat, noch immer vollständig frei. Die Einvernahme unter Eid ist für ihn nur ein Beweismittel, bindet ihn also nicht die eidlichbekräftigste oder negierte Behauptung seinem Urteile zugrunde legen zu müssen.

Dadurch verliert der Eid gewiss an Stärke, aber es werden auch die Gefahren des Meineides gründlichst beseitigt.

Ist schon die Zuziehung der Parteien zum Prozesse, ihre unmittelbare Mitwirkung, ihre Tätigkeit im Gerichtssaale, die Raschheit der Informations-Möglichkeit, der Aufklärung von Missverständnissen, eine wesentliche Förderung der Prozess-Oekonomie, so gibt die Abschaffung des Parteien-Eides und ihre Substituierung durch die eidliche Parteien-Einvernahme dem Richter in Bezug auf die Beweiswürdigung und somit auf die Prozess-Entscheidung Mittel in die Hände, welche im modernen Prozesse wohl nicht vermisst werden dürfen.

5. Der alte Streit über Vorzüge und Nachteile der Mündlichkeit und der Schriftlichkeit im Prozesse dauert schon viele Jahrhunderte und ist eigentlich noch immer nicht beendet. Bald wird wie im französischen Verfahren die Mündlichkeit übertrieben, bald gänzlich ausgeschaltet, wie in jenen Prozessgesetzen, welche unter dem Einflusse des canonischen Processes entstanden, den Wert schriftlicher Aufzeichnungen überschätzen. Mündlich gedachte Verfahren wie jenes des deutschen Reiches zeigen nach längeren Bestände eine bedenkliche Neigung zur Schriftlichkeit, die sich in deutschen Processen durch die immer

mehr überhandnehmende Neigung zum Wechsel von Schriftsätzen drastisch ergibt. Das österreichische Verfahren hat wie ich glaube, den Wert der Mündlichkeit voll gewürdigt; aber auch die Gefahren erkannt, welche das rein mündliche Verfahren mit sich bringt. Es hat sich den Nutzen angeeignet den man aus einer vernünftigen Schriftlichkeit im Prozesse ziehen kann, und es hat den Nachteil zu verhindern gewusst, die die übermässige Schriftlichkeit für die Struktur des Prozesses, die Raschheit des Verfahrens und vor Allem die Unmittelbarkeit der Verhandlung und Beweiserhebung mit sich bringt. Das österreichische Verfahren ist (im Gerichtsverfahren obligatorisch, sonst facultativ) in seiner Vorbereitung schriftlich, in der Verhandlung streng mündlich. Jedoch ist durch bestimmte Anordnungen über die Protokollierung dafür gesorgt, dass im Prozesse relevante Behauptungen und Anträge schon während der Verhandlung durch Niederschrift festgehalten werden, so dass also die Erinnerung an solche Vorgänge nicht bloss von der Erwähnung im Tatbestande des richterlichen Urteiles abhängig ist. Die Einleitung des Prozesses ist schriftlich, weil die Klage in Schriftform überreicht, eventuel bei Gericht zu Protokoll gegeben werden muss. Ebenso ist im Gerichtshofprozesse für die Einrede (Klagebeantwortung) Schriftform vorgeschrieben. Dasselbe gilt von der Berufung und Revisionschrift an die höhere Instanz; damit ist aber der Umfang des obligatorischen Schriftenwechsels erschöpft.

Was nicht in den Schriftsätzen steht, und in der Verhandlung neu vorgebracht wird, erscheint im Protokolle präzis und kurz wiedergegeben. Das vielbesprochene und mit Unrecht viel verlästerte Protokoll des österreichischen Prozesses ist allerdings von den Gerichtsprotokollen wie man sie sich gewöhnlich vorstellt, grundverschiedenen. Dieses Protokoll bringt nämlich zwar den Gang der Verhandlung in zeitlicher Reihenfolge zum Ausdruck, dagegen das Verhandlungsergebnis in Form eines Resumé. Es erfolgt nicht photographische Wiedergabe von Rede und Gegenrede, sondern die Gesamtsumme des Vorbringens wird resumierend niedergelegt, was bei geschickter Behandlung den Protokollinhalt wesentlich abkürzt.

Als Schriftführer fungieren in Gerichtshofprozessen richterliche Kandidaten die zumeist der Stenographie kundig sind,

also dem Verhandlungsgang leicht folgen können. Bei den Einzel-Gerichten ist die Lösung der Schriftföhrerfrage schwieriger. Aber mit dem Fortschritte der Organisation und der Verbreitung der Kurzschrift verschwinden auch hier immer mehr und mehr die Schwierigkeiten.

So bietet das österreicherische Verfahren eine Kombination von Mündlichkeit und Schriftlichkeit und eine kluge Verwertung moderner Arbeits-Behelfe.

Will man den österreicherischen Zivilprozess in seinen erfreulichen Erscheinungen charakterisieren, so wird man wohl zwei Momente besonders hervorheben:

das eine ist die Unmittelbarkeit der Verhandlung und das andere die vollkommen freie Beweiswürdigung.

Die Unmittelbarkeit ist im modernen Prozesse unerlässlich. Einschränkungen dieses Prinzipes sollten nur dann gestattet sein, wenn zwingende Gründe dagegen sprechen z. B. grosse Entfernung, aus welcher der Zeuge geladen werden müsste, Notwendigkeit eines Augenscheines oder Sachverständigenbeweises an Ort und Stelle. Die Unmittelbarkeit ermöglicht dem Richter eine Urteilsschöpfung auf Grund jener Vorgänge, die sich vor ihm selbst abgespielt haben, die er beherrscht, deren Eindruck in ihm nachwirkt. Daher auch die österr. Praxis, die Urteilsverkündigung, obgleich schriftlich Urteilsausfertigung gestattet ist, tunlichst auf die mündliche Verhandlung sogleich folgen lässt, so wie dies im Strafverfahren die Regel ist. In jenen Fällen, in denen unmittelbare Beweisführung am Sitze des Richters erschwert ist, hilft sich die Praxis in Oesterreich dadurch, dass die Verhandlung an Ort und Stelle angeordnet wird, was namentlich im Besitzstörungsverfahren die Regel ist. — Statt 20 oder 30 Zeugen und einen oder mehrere Sachverständige zu sich zu laden, begibt sich der Richter mit seinem Schriftföhrer an Ort und Stelle, lässt die Verhandlung dort abspielen, vernimmt Zeugen und Sachverständige und verkündet dann sein Urteil. Diese ambulante Rechtspflege bewährt sich namentlich für ländliche Verhältnisse und ist, wie ich glaube, die beste Remedur gegen jene Uebelstände, die sich aus allzu grossen Entfernungen ergeben.

Als Correlat der Unmittelbarkeit der Beweisführung ergibt sich die Notwendigkeit der freien Beweiswürdigung. Der Rich-

ter darf nicht gebunden sein an strenge, starre Beweisregeln, die ihm vorschreiben, wann er eine Tatsache für war halten darf, und wann er die Existenz einer Tatsache, obwohl dies seiner innersten Ueberzeugung entspricht, anzunehmen nicht berechtigt ist. Beide Prinzipien zusammengenommen erschöpfen zwar nicht den Rahmen des modernen Verfahrens, sie illustrieren aber die beiden Grundsäulen seines Wesens. Ohne diese beiden Grundprinzipien kann sich ein moderner Prozess wohl kaum in gedeihlicher Weise abwickeln.

So habe ich mir erlaubt, die Bedürfnisse des modernen Verfahrens an der Hand des österreichischen Prozesses zu besprechen. Wenn ich dabei die Eigentümlichkeiten und Vorzüge des österr. Verfahrens besonders hervorgehoben habe, so konnte ich dies tun, weil ich dieses Verfahren beherrsche; ich musste es aber auch tun, weil ich als Mann der Praxis mit meinen Erfahrungen ich möchte sagen als sachverständiger Zeuge dafür eintreten kann, dass die Entwicklung unseres Prozessverfahrens zu Resultaten geführt hat, welche empfehlenswert sind. Ich kann nur mit dem Wunsche schliessen, dass eine verständnisvolle Uebertragung der Principien des österreichischen Prozesses auf dänische Verhältnisse zu gleichen Resultaten führen, dadurch die Rechtspflege erheblich verbessern, das Selbstbewusstsein des Richterstandes stärken, sein Ansehen erhöhen, das Vertrauen der Bevölkerung vermehren und die Güte und Raschheit der Judikatur heben möge.

PLADSMANGELEN I VORE FÆNGSLER

(Foredrag af Direktør for Fængselsvæsenet, Thorkild Fussing,
den 27. Marts 1911.)

For en Del af de tilstedeværende vil sikkert en væsentlig Del af det, jeg skal fortælle Dem om Pladsmangelen i vore Fængsler, være bekendt; thi Emnet har været behandlet af en Kommission, som den 25. Januar i Aar blev nedsat af Direktoratet for Fængselsvæsenet, og som 3 Uger efter afgav en Betænkning, der allerede i nogen Tid har været Offentligheden bekendt. Denne Betænkning — der i Fremtiden vil komme til at staa som det danske Fængselsvæsens Jammersminde — er bleven omtalt saavel i Pressen som i Folketinget under de Forhandlinger, der fandt Sted under 1ste Behandling af Lovforslaget om en ny Straffeanstalt.

Naar jeg dog holder Foredrag om Emnet her i „Juridisk Forening“, skyldes det dels, at jeg tør gaa ud fra, at en Del af Foreningens Medlemmer savner et egentligt Kendskab til Emnet, og dels, at mit Foredrag vil indeholde nogle Oplysninger, som ikke indeholdes i den nævnte Kommissionsbetænkning.

Emnet er jo kun højst sørgeligt, men for at Indtrykket ikke skal blive altfor trøstesløst, vil jeg strax fremhæve det iøvrigt omtrent eneste Lyspunkt, der er i Sagen, nemlig, at Pladsmangelen ikke er et Udtryk for en unaturlig stærk Udvikling af Kriminaliteten, men derimod betyder, at Staten m. H. t. repressive Foranstaltninger overfor Forbrydelser ikke har holdt Trit med den naturlige Udvikling af Samfundsforholdene. Forholdet er ganske simpelt det, at Staten ikke har bygget nogen Straffe-

anstalt siden 1859, da Vridsløselille Forbedringshus blev taget i Brug. Ja, Staten har endog senere formindsket Strafanstalternes Antal, idet man i 1875 nedlagde Tugthuset i Viborg, som kunde rumme ca. 400 Fanger, fordi man ved Straffeloven af 10. Februar 1866 var kommen bort fra den hidtidige Lovgivnings langvarige Tugthusstraffe. Siden 1875 er Befolkningen steget med 700,000 Individer, eller ca. 35 %, og Indbyggerantallet i København med Frederiksberg voxet fra ca. 200,000 til ca. 500,000. Almindelig sund Fornuft vil være ganske klar over, at der til en saa stærkt. voxende Befolkning behøves forøget Straffeanstaltplads.

Medens jeg er ved det glædelige, vil jeg nævne et andet glædeligt Faktum af ganske ny Dato, nemlig det Faktum, at Regeringen, og i alfald en væsentlig Del af Rigsdagen, er kommet til den Erkendelse, at den nuværende Tilstand er ganske uholdbar. Den er i Virkeligheden lige saa uværdig for Staten, som inhuman overfor Lovovertræderne, og den rummer alvorlige Betæneligheder overfor Samfundet, for hvem Tilstandenes Fortsættelse vil kunne blive skæbnesvanger. Naar jeg fremhæver, at denne Regeringens Erkendelse er af ganske nu Dato, saa sigter jeg til, at det trods ihærdig Anstrængelse indtil den sene Tid ikke er lykkedes Fængselsvæsenets Bestyrelse at opnaa, at den nævnte Erkendelse forplantede sig fra Fængselsvæsenets Embedsmænd til deres øverste Foresatte. Jeg ønsker at fremhæve dette, fordi jeg grumme nødtigt vilde have, at det skulde faa Udseende af, at jeg ønskede at fremstille mig som den, der først indsaa, at der var en Mangel at afhjælpe, og som den, der først gjorde Skridt i saa Henseende. Min Forgænger i Embedet har forlængst gjort den Opdagelse og forlængt gjort, hvad han kunde, for at afhjælpe den. I Aarene 1901—1904 har Overinspektøren Gang paa Gang paavist, hvor uheldige Forholdene var, og rettet Henstilling til Justitsministeriet om deres Afhjælpning, men stadig uden Resultat, og som Regel uden at faa Svar. Senest i September 1910 — altsaa kort før jeg tiltraadte Embedet — fremsatte han Planer til en stor ny Straffeanstalt til 330 Fanger, hvilke Planer jeg imidlertid ikke har ment at kunne give min Tilslutning.

Efter at have fremhævet disse faa Lyspunkter skal jeg gaa over til en Skildring af den højst bedrøvelige Tilstand, der fore-

ligger i Øjeblikket; jeg skal da først fortælle om, hvilke Midler man har anvendt for at formindske Pladsmangelen, og hvilke uheldige Følger det har haft.

Pladsmangelen indtraadte første Gang i Vridsløselille Straffeanstalt i Aaret 1895, da man for første Gang saa sig nødsaget til at ty til den ret betænkelige Udvej at overflytte 15 Fanger derfra til Horsens Straffeanstalt. Disse Overflytninger er stadig fortsat, og deres Antal steget betydeligt; i de sidste 10 Aar er der til Horsens overflyttet ialt 757 Fanger, 5: gennemsnitlig 76 om Aaret. Det højeste Antal naaedes i Aaret 1904—1905, nemlig 133. Disse Overflytninger betyder for det første et betydeligt økonomisk Tab for Statskassen. En Del af dette Tab kan nu slet ikke udregnes i Penge, idet det paaføres Arbejdsvirksomheden derved, at der til Overflytning vælges Fanger, som tidligere har været i Straffeanstalten, som er oplærte i et Arbejde, og som nu skulde give Udbytte, medens Novicerne bliver tilbage. Udregnes kan derimod det Tab, som skyldes de direkte Udgifter, som Overflytningen forvolder. Disse kan uden Overdrivelse sættes til Kr. 20,000 aarlig. De omfatter bl. a. Udgifter til Transport, til Lønning af Reservebetjente, endvidere Udgifter foraarsagede ved Straffetidens Forlængelse. Men dernæst har Overflytningerne en langt uheldigere Betydning paa det moralske Omraade. I Horsens vil Fangen saa godt som altid — af Pladsmangel — komme til at udstaa Straffen i Fællesskab, og det kommer paa forskellig Maade til at gaa ud over ham. Fangen mister herved den ham tilkommende Afkortning i Straffetiden, og det bliver saa meget des mere uretfærdigt, som Straf i Fællesskab i Almindelighed af Fangerne betragtes som en haardere Straf. Paa denne Ubillighed er det imidlertid Mening at raade Bod. Desværre kan dette ikke, som jeg ønskede, ske ved en midlertidig Ændring af Straffelovens § 13, og man er derfor henvist til Benaadningsvejen, som derved fra at være en smal Sti, ad hvilken de enkelte udvalgte passerer, igen, som for nogle Aar siden, bliver en bred Landevej, ad hvilken store Skarer marscherer ud af Horsens Tugthus.

Overflytningen gaar dernæst ogsaa ud over Fangen paa den Maade, at han mister Adgangen til den intensive aandelige Paa-virkning, som gennem den mere omfattende Skoleundervisning

og de hyppige Besøg af Statens Embedsmænd finder Sted i Vridsløselille Straffeanstalt. Men ikke nok hermed, han udsættes for den højst uheldige, ja ligefrem forhærdende Paavirkning, som følger af Samkvemmet med de ældre trænerede Forbrydere. Dette er den alvorligste Betænkelighed ved Omflytningerne. Ganske vist har Justitsministeriet indskærpet, saavidt muligt, kun at overflytte Forbrydere over 25 Aar, som tidligere har afsonet Cellestraf, men dette har det ikke været muligt helt at efterleve. Inspektør Goos ved Horsens Straffeanstalt har sendt mig en Fortegnelse over de i de sidste 5 Aar overflyttede Fanger, hvoraf fremgaar, at der ialt er overflyttet ikke mindre end 66 Fanger i Alderen 18—21 Aar. I en officiel Indberetning, som afæskedes Inspektør Goos i Begyndelsen af 1910, oplyser han, at der i det sidste Aar var overflyttet 106 Fanger, at ca. $\frac{1}{4}$ af hele Anstaltens Besætning var Overflyttere, og at af disse over Halvdelen var mellem 20—25 Aar.

Hvad Fællesskab mellem Fangerne betyder, kan i Virkeligheden kun den skønne om, som kender Livet i en Fællesanstalt og der har overværet Fangernes Samtaler. De unge demoraliseres af de ældre, og de ældre ærgres og drilles af de unge, disse „Gadedrenge fra Brasen“, som Overflytterne kaldes. Særlig irriteres Veteranerne, dem, der betragter Horsens Tugthus som deres egentlige Hjem, og som med samme Stolthed som den, hvormed andre minder om, at de har staaet ved Hestgarden, henviser til, at de har siddet i Odense eller Viborg Tugthus.

Følgen af disse Overflytninger har i de senere Aar været en fuldstændig Overfyldning af Horsens Tugthus, der har haft hver Celle, hvert Rum besat, hvad der selvfølgelig er meget uheldigt for en Straffeanstalt.

Som et andet Middel, hvormed man har søgt at formindske Pladsmangelen, er den i de senere Aar anvendte Benaadningsvej. Disse Benaadninger kan henføres til 3 Grupper.

Til den første Gruppe maa henregnes de Massebenaadninger, der indførtes i Aarene 1904—06, mod at Fangen forlod Landet. For disse blev der ved Indskriden fra Amerikas Side hurtigt sat en Stopper. De andre Former af Benaadning praktiseres imidlertid stadig, og disse har, foruden at lette Pladsmangelen, paa andre Punkter vist sig at være til virkelig Gavn og Nytte

for Samfundet. Ved disse Benaadningsformer har Fængsels-selskaberne og Fængselshjælpen ydet et fortjenstfuldt Arbejde. Den ene Form af disse Benaadninger, den, hvortil Fængsels-hjælpen særlig har ydet Bistand, gives paa Betingelse af, at paagældende i 5 Aar fører en ulastelig Vandet, ofte i Forbin-delse med andre specielle Betingelser. Den praktiseres saavel overfor Domme, der lyder paa Strafarbejde, som overfor Domme, der kun tilkender mindre Fængselsstraffe. I begge Tilfælde kan Benaadningen have sin store og berettigede Betydning. (Taleren fremdrog her en Række Exempler, hvormed han illu-strerede sine Udtalelser). Statistiken viser da ogsaa her over-ordentlig heldige Resultater.

Den tredie Form af Benaadning er den, der er anvendt i de sidste 7 Aar, og af hvilken de gamle Fængsels-selskaber har indlagt sig saa stor Fortjeneste. Fremgangsmaaden er her den, at man ved Benaadning fritager de i Straffeanstalten hensiddende Fanger for den sidste Del af Straffen paa Betingelse af, at de tilbringer den resrerende Tid paa et af Fængsels-selskabernes Optagelseshjem, og der udviser god Opførsel. De gamle Fæng-sels-selskaber har stor Ære og Glæde af disse Hjem, der i lige Grad har været til Gavn for Fangerne og til Nytte for Fæng-selsvæsenet.

Endelig har man gjort et Forsøg paa at lette Pladsforholdene i Straffeanstalterne for Mænd ved at indrette en Afdeling for 30 mandlige Straffefanger i Kvindefængslet paa Kristianshavn. Foruden at dette intet forslog, maa Forsøget i det hele karakteriseres som uheldigt og mislykket.

Trods alle Forsøg og alle Bestræbelser hjalp det ikke nok, man naaede i 1909 den absolutte Grænse for, hvad Straf-anstalterne overhovedet kunde tage. Der var da intet andet at gøre end det, man gjorde, og som bragte Forholdene lige ud i det skandaløse, hvori de vedblivende befinder sig. Man stop-pede ganske simpelt Tilgangen til Straffanstalterne, idet man simpelthen anmodede Københavns Politi, og senere de omlig-liggende Jurisdiktioners Politi, om at lade være med at aflevere Fanger til Afsoning af Strafarbejde, forinden de fik Meddelelse om, at de kunde modtages. Da der ikke længere var Tale om faa Dages Ventetid, men om Ugers om Maaneders, udfærdigedes der den 6. Januar 1910 en kgl. Resolution, gaende ud paa, at

den Tid, i hvilken de paagældende maa forblive hensiddende i Arresthuse for at afvente Afleveringen til Strafanstalten, medregnes til, altsaa afkortes i Straffetiden. Hvis man ikke vil karakterisere denne Tilstand, hvori Staten erklærer, at den ikke kan opfylde de Forpligtelser, som Domstolene har paadraget den, saaledes, at Staten m. H. t. Retshaandhævelsen har erklæret sig Fallit, maa det vel i alt Fald kunne sammenlignes med, at den har standset sine Betalinger, og Resolutionen 6. Jan. 1910 er da at ligne ved et Akkordtilbud til Kreditorerne om Afkortning i deres Tilgodehavende ifl. de udstedte Forskrivninger. Status i Boet er efterhaanden bleven saa ussel, at det kun giver en meget ringe Dividende: for nylig afleveredes der til Vridsløse en Mand, der af 8 Maaneders Forbedringshusarbejde kun havde 33 — ! — Dage tilbage.

Ved min Administration af Fængselsvæsenet har jeg haft den Fornemmelse, at jeg var Kurator i et Konkursbo, og at den Betænkning, vi har afgivet til Ministeriet, er af ligne ved den i Konkursloven omtalte Statusoversigt og Indberetning til Skifteretten „om — som det hedder — de vigtigste Aarsager til Fallitten og om dennes Beskaffenhed, om Forretningens Gang i de sidste Aar før Fallitten, og om ikke Skyldneren har tilsidesat sin Forpligtelse til allerede paa et tidligere Tidspunkt at erklære sig fallit, fordi den aarlige Opgørelse af Status de 3 sidste Aar har vist en stadig Tilbagegang o. s. v.“.

Taleren paaviste nu paa Grundlag af den Betænkning, som den nedsatte Kommission havde afgivet, hvor rent ud forfærdende Overfyldningen af ikke blot de københavnske, men af saa godt som alle Landets Arresthuse har været og i Øjeblikket er: Hundreder af Fanger sidder i København og rundt om i Landet og venter paa at komme til at afsone deres Straf. Fanger stuves sammen som Sild i en Tønde i usle, slet ventilerede Rum.

Særlig frygtelig er fremdeles Forholdene ved Fremstilling af Arrestanter i den offentlige Politiret i København. Mænd og Kvinder stuves her, i et Antal af ofte over 50, sammen i de til den offentlige Politiret hørende 3 Celler og en smal Gang; i de 3 smaa saakaldte Skabe, hvor der i hvert kun er beregnet Plads til en enkelt, har der til Tider været anbragt 10 (!) Personer.

Anbringelse af københavnske Arrestanter i Provinsens Arresthuse har ikke hjulpet, da Provinsbyerne selv har haft alt optaget. Om Bødeafsoning har der overhøvet ikke været Tale; Afsoning af Alimentsbidrag har i de sidste 1½ Aar i København helt været indstillet.

Paa Politidirektørens Initiativ udsendte Justitsministeriet d. 9. Jan. 1911 et Cirkulære til samtlige Amtmænd Landet over, hvori det meddeles, at der paa Grund af Pladsmangel i Vridsløse indtil videre ikke kan afleveres Fanger hertil ude fra Landet, og samtidig blev det tilsvarende Forbud mod Aflevering fra København ophævet. Forholdet er altsaa nu det, at der for Tiden kun finder Aflevering Sted fra de københavnske Fængsler, mens Tilgangen fra Landets øvrige Jurisdiktioner helt er stoppet. Samtidig overfyldes Arresthusene ude i Landet, og de overfyldte københavnske Fængsler tømmes kun langsomt, idet desværre stadig nye Rekrutter rykker frem og fylder op.

Som Følge af denne Overfyldning af Landets Arresthuse er man ude omkring i Jurisdiktionerne helt hørt op med at paa tale visse mindre Forbrydelser; man ser officielle Indstillinger om Benaadning alene begrundet ved Pladsmangel i Arresthusene!

Hvad dernæst angaar Behandlingen af disse „Ventere“, saa bliver den forskellig Landet over. Nogle Steder drager man Konsekvensen af, at de sidder i Varetægtsarrest fuldt ud, fritager dem for Arbejdspligt, giver dem Adgang til Extraforplejning, Læsning, Besøg o. s. fr. — derved bliver „Ventere“, der er dømt til Straffearbejde, bedre stillede end Fanger, der er dømt til Fængsel paa sædvanlig Fangekost. Andre Steder, som i København, fritager man dem vel for Arbejdspligt og giver dem Bøger, men nægter dem paa den anden Side Ret til Extraforplejning, Besøg og Breve. Behandlingen bliver herved uens og uretfærdig.

Den nævnte Ophobning af „Ventere“ er fremdeles meget risikabel, da mange af disse „Ventere“ er farlige Folk, og Arresthusene ikke altid frembyder de nødvendige Sikkerhedsforanstaltninger. I et jydsk Arresthus har vi nylig haft det Tilfælde, at en „Venter“, der sad i Celle med 2 andre Fanger, foretog et meget farligt Undvigelsesforsøg med Overfald paa

Arrestforvareren. Det er næsten usandsynligt, at en Katastrofe skulde kunne undgaaes.

At hele dette grænseløse Uføre snarest muligt maa afhjælpes, synes da at burde staa klart for enhver. Da jeg i Oktober Maaned ifjor overtog mit Embede, indsaa jeg da ogsaa strax, at den første og vigtigste Opgave, jeg havde, var at søge at raade Bod paa Pladsmangelen. Da jeg var bleven klar over Skadens Omfang, stillede jeg mig — i fuld Overensstemmelse med Justitsministeren, hvem hele dette Spørgsmaal har ligget lige saa tungt paa Sinde, som det har ligget mig — til Opgave at anvise en Udvej, som saa hurtigt, og — med Hensyntagen til de finansielle Forhold — saa billigt som muligt, kunde bringe os ud af Uføret. Da vi tidligere har set et Privathus omdannet til Fængsel, laa det nær at undersøge, om man ikke kunde finde en eller anden Bygning, der var disponibel hertil. En hel Række Bygninger undersøgte jeg: 1) Søkvæsthuset, 2) Ladegaarden, 3) Fødselsstiftelsen, 4) Kronprinsessegades Kaserne, 5) Slottet i Nyborg, 6) Rytterkasernen i Odense. Jeg har forhandlet med 2 af Byens største Ejendomscommissionærer, og jeg har faaet forskellige fristende Tilbud, jeg har lagt Billetter ind paa Annoncer i „Berl. Tidende“, og jeg har selv averteret og faaet 3 umulige Billetter.

Under disse Arbejder har jeg haft kyndig Medhjælp af Medlemmerne af den nedsatte Kommission. Vi var imidlertid alle enige om, at alt maatte kasseres undtagen Rytterkasernen i Odense, m. H. t. hvilken der er udarbejdet Tegninger og Overslag. Endvidere er der udarbejdet Tegninger og Overslag over en hel ny Strafanstalt, og som De ved, er der forelagt Rigsdagen et Lovforslag om Opførelsen af en saadan ved Nyborg paa en dertil egnet fortrinlig Grund.

Der er saaledes — takket være Justitsministerens Energi — god Gang i Sagen, der jo nu er inde for sit rette Forum. Som De ved, har der i Folketinget hævet sig nogle Røster for Kommissionens Forslag om Omdannelsen af Rytterkasernen i Odense fremfor den nye Strafanstalt ved Nyborg.

Om dette Punkt skal jeg indskrænke mig til at bemærke følgende:

Fængselsvæsenet, som jo længe har haft Modstand, og som

det derfor er let at glæde, har Grund til at være glad, hvilken af de 2 Muligheder, der bliver til Virkelighed. Faar vi Odense-Anstalten, glæder Fængselsvæsenet sig over, at Hjælpen kommer med den ønskede Hurtighed, og faar vi Nyborg-Anstalten, glæder Fængselsvæsenet sig over, at Hjælpen kommer i den fuldkomne Sikkelse, og ikke blot i den, som kun naar op til det forsvarliges Grænse.
